

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Summa Jurisprudentiae Sacrae Universae, Seu Jus
Canonicum, Secundum quinque Decretalium Gregorii
Papae IX. Titulos explicatum**

Pichler, Vitus

Bibliopolarum Augustanorum, 1723

VD18 VD18 12190187-ddd

Titulus II. De Constitutionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98739](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98739)

tas & dogma aliquod revelatum, non formalis, sed materialis tantum hæresis est, coram DEO non peccaminosa. Unde si quis vel ex ignorantia saltem inculpabili, vel sinistra instructione seductus, vel falsa apprehensione deceptus adhæret quidem errori contra fidem Catholicam, vel dubitat de articulo, quia non sufficienter adhuc ipsi est propositus tanquam revelatus, & creditus ab Universali Ecclesia, hæreticus non est, nisi ad summum materialis, ut iterum cum S. Aug. in epist. 162. l. 4. de Baptismo c. 16. communiter sentiunt Orthodoxi: modò talis paratus sit mentem suam corrigere, postquam intellexerit sensum Ecclesiæ esse contrarium suæ opinioni. *can. dixit. 24. q. 3.*

II Quæres, an Hæretici possint cogi ad fidem Catholicam recipiendam? Hæretici per se non modò possunt, sed etiam debent, si vires suppetant, compelli ad recipiendam fidem Catholicam. Colligitur ex c. 4. de Apostatis & c. 15. de heret. in 6. atque ex hac ratione, quia per Baptismum ingressi sunt Ecclesiam Catholicam, ejusque jurisdictioni subiecti: ergo tanquam rebelles subditi, & scdistragi transfugæ à Principibus Christianis, tum Ecclesiasticis, tum Politicis, ad officium compelli possunt, & si vires suppetant, etiam debent, quia horum Principum est remove scandalum de populo, tollere peccata publica, relique Christianæ perniciosæ, atque ulcisci injuriam DEO & legitimis Pastoribus, à quibus impiè defecerunt, illatam; præsertim cum vix aliud scelus ita perturbet Rempublicam etiam politicam, subditosque adeò scindat in factiones, sicut hæresis. Dixi, Hæretici; nam alii infideles, qui non sunt baptizati, & vel omnino non credunt in Christum, uti Pagani, vel credunt in eum venturum tantum, non ut præsentem Messiam, uti Judei, probabilius cogi non possunt directè, ut docet S. Th. 2.2. q. 10. a. 8. contra Scorum & alios; quia tales non sunt subiecti Ecclesiæ jurisdictioni. Concordat *can. 5. D. 45. & c. 9. de Judeis. vid. tamen Tit. de Jud. V. Lib. V.*

TITULUS II.

De Constitutionibus.

SUMMARIUM.

1. Insinuat ordo doctrine.
2. Lex differt à Consilio, Mandato, Statuto, Jure.
3. Lex aliquid præcipit, vel prohibet, vel permittit, vel punit.
4. 5. Definitio Legis. Et quid Communitas.
6. 7. Materia Legis sunt actiones & omissiones humane.
8. 9. 10. Actus merè interni non sunt materia Legis Humane.
11. Nisi indirectè tantum.
12. Forma Legis consistit in signis, quibus Legislator exprimit voluntatem obligandi: quænam illa?
13. Finis Legis est utilitas publica & communis.

14. 15. Status Questionis de Promulgatione & Acceptatione Legis.
16. Promulgatio constituit partialiter ipsam Legem.
17. Et quidem publica: quænam sit hæc?
18. Consiliario Principis non nocet notitia privata Legis promulgandæ de minuendo valore monetæ &c.
19. Lex Civilis Communis imò & Statutaria non obligat, nisi promulgata in singulis Provinciis, & post lapsum duorum mensium.
20. 21. Idem procedit in Legibus Ecclesiasticis Communibus, saltem regulariter.
22. Acceptatio populi non est necessaria ad constitutionem Legis.
23. Nec voluntas recipiendi in se obligationem Legis per modum conditionis.
24. Actualis tamen observantia ad stabilitatem Legis requiritur.
25. Firmatur doctrina præcedens solutione objectionum.
26. Potestas Legislativa & Gubernativa ad condendas Leges est necessaria.
27. Et quoad Leges Ecclesiasticas Universales residet in solo Papa.
28. A quo suam immediatè accipiunt Episcopi ac alii Prælati.
29. Qui Leges particulares ferre possunt pro suis territoriis.
30. Sed cum limitatione: cui etiam subjacent Cardinales.
31. Leges Civiles Universales fert Imperator, & Reges, vel cum vel sine Consensu Procerum, atque Republicæ liberæ.
32. Leges particulares, etiam Juri Communi contrarias, Status & Principes Imperii pro suis ditionibus.
33. Nullus Princeps Sæcularis ferre potest Leges pro Ecclesiis, & Personis Ecclesiasticis, præsertim præjudiciosas.
34. Nec vicissim Pontifex circa res temporales, & extra suum territorium temporale.
35. Status Questionis de Obligatione Legis.
36. Legislator Humanus potest, si velit, per suas Leges obligare in conscientia.
37. Imò omnis Lex necessariò obligat ad aliquid, etiam merè pœnalis &c.
38. Solvuntur opposita contra utramque assertionem.
39. Etiam Lex fundata in Præsumptione falsa obligat in conscientia.
40. Ignorantia invincibilis excusat à culpa in foro Conscientiæ.
41. Et à pœna in eodem foro. A censuris subinde excusat ignorantia etiam vincibilis.
42. An & quando pœnam incurrat delinquens, qui ignoravit, sub delicto esse annexam pœnam?
43. Ignorantia Juris manifesti regulariter in foro externo nec à culpa nec à pœna excusat.
44. Metus gravis in utroque foro excusat ab observatione Legis Humane.
45. Et quandoque etiam Divine Positive.
46. Legis Ecclesiasticæ subiectum sunt etiam Hæretici, non verò alii Infideles.
47. Legislator Princeps suis legibus non obligatur.
48. Pueri & puellæ regulariter anno septimo etatis com-

completo obligari incipiunt: quoad poenam vero post annos pubertatis.

49. Ebrii, dormientes, amentes non perpetuo, & ignorantes Legem obligantur, quamvis per accidens excusentur.

50. Infantibus & perpetuo amentibus licite apponuntur carnes die jejunii: non autem ebrio, ignorantii &c.

51. Peregrini qui? non obligantur sui domicili.

52. Nec Legibus particularibus locorum, ubi transeunt, vel morantur.

53. Idem est de Vagis.

54. Clerici & Religiosi adstringuntur Legibus Civilibus, quæ continent materiam sibi & Laicis communem, non tamen quæ profectis à Legislatore seculari.

55. Religiosi exempti regulariter non subsunt Legibus Episcoporum.

56. Quid sit Lex odiosa, poenalis, irritans, & quid favorabilis.

57. Quandoque Lex censetur esse odiosa vel favorabilis.

58. Quandoque Lex censetur esse irritans.

59. Variæ Questiones de Lege Poenali & Irritante.

60. Existit Lex merè poenalis, obligans in conscientia non ad ipsum actum, sed præcisè ad poenam.

61. Sed Lex conjunctivè mixta obligat ordinariè in conscientia ad utrumque.

62. Uti & Leges Tributorum & Vectigalium.

63. Actus, quem irritat Lex poenalis, regulariter ante sententiam non est irritus.

64. Bene tamen (in foro externo) si irritatio non est poenalis.

65. Non tamen hoc ipso etiam in foro interno.

66. Lex, quæ actum simpliciter prohibet & sine clausula irritante, non hoc ipso eundem irritat.

67. Quid sit interpretatio Legis, & Epiphia.

68. Lex ad casus similes extendenda est, in quibus reperitur eadem ratio; excepta materiâ odiosa.

69. Quenam sint causæ extendendi & restringendi Leges per interpretationem.

70. Ubi non eadem, sed par solum ratio reperitur, licitum est Judici extendere Legem ad casus similes, exceptis correlativis, valde connexis, & equiparatis in Jure, in quibus etiam odiosa exigunt extensionem.

71. Per Epiphiam omnis Lex restringi potest, excepta irritante.

72. Quibus modis cessare Lex possit.

73. Cessante fine Legis intrinseco & adequato respectu Communitatis cessat ipsa Lex.

74. Dispensare in Lege sua potest solus Legislator, ejus Successor, & in Jurisdictione Superior.

75. Non autem inferior, nisi ipsi specialiter sit concessum. In quibus casibus id concedatur Episcopo circa Legem Papalem.

76. Quomodo Papa & Episcopi dispensent in Votis.

77. Quomodo Legislator secum ipso.

78. Legislator sine justa causa dispensans, illicitè:

79. Inferior etiam invalide agit.

80. Quenam sint justæ causæ dispensandi.

87. Potestas dispensandi, generaliter concessa, est ample interpretationis.

Celeberrimus est hic titulus de Constitutionibus, seu de Legibus, ut compendioso vocabulo dici consueverunt; nam Constitutio propriè denotat Legem Universalem, quamvis hoc loco latius accipiat pro quacunque Lege, etiam particulari & municipal. Hanc materiam de Legibus, utpote generalia principia per totum Jus diffusa, scitque Juristis simul ac Theologis prorsus necessaria complectentem, ut ordinatè & ex fundamento tractemus, in certos §§. dividere placet, quorum tres primi exolantur: essentiam & causas Legis. 4. Effectum illius, nimirum obligationem, quam parit. 5. Subjectum ipsius. 6. Quasdam Leges in particulari, nempe tributorum & vectigalium, poenales, & potissimum Leges irritantes. 7. & 8. Modos ritè interpretandi Leges, & tollendi, maximè per dispensationem.

§. 1.

Quid sit Lex: quæ ejus materia, forma, & finis.

Sciendum 1. per *Legem* hic potissimum intelligi decretum Principis vel Magistratus supremi, puta summi Pontificis, Imperatoris, Regis, Reipublicæ liberæ: quo sensu comprehendit Jura tam Ecclesiastica, quam Civilia: illa enim acceptio, qua *Lex* sumitur pro Jure Civilitantum, prout à SS. Canonibus distincto, & Legum Civilium interpretes vocantur *Legistæ*, non est hujus loci. Differt *Lex* à *Consilio*, quod obligationem inducat, *Consilium* verò præcisè luadeat citra obligationem impositam: à *Præcepto* autem seu *Mandato*. 1. Quod *Lex* detur Communitati, & præceptum privato tantum & personis singularibus. 2. Quod *Lex* sit perpetua ex se, quamdiu non abrogatur à Legislatore, vel consuetudine contraria, præceptum verò expiret per mortem tum præcipientis, tum ejus, cui datum est. 3. Quod *Lex* immediate afficiat locum sive territorium Legislatoris, præceptum verò adhæreat personis ipsi. Nihilominus *Lex* & præceptum quandoque sumuntur pro Synonymis, uti & *Statutum* & *Jus*, quamvis *Statuta* strictè dicta denotent Leges, à Principe inferiore, vel Magistratu Civitatis latas: *Jus* verò à supremo sancitas. Leges Imperii Romani hodie non feruntur à solo Imperatore, sed cum suffragio & consensu Statuum Imperii, ut habetur in R. J. de an. 1576. & 1599. Quæ fortè ratio est, cur Imperii Constitutiones hodie vocentur *Recessus Imperii*, non *Imperatoris*.

§. 2. *Legem* necessariò tendere in aliquod objectum, quod vel precipit, vel prohibet, vel permittit, vel etiam punit; hi enim quatuor actus Legum assignantur l. 7. ff. de LL. quod objectum appellatur *materia Legis*: qualis autem ea sit, hoc loco dicendum, uti & quanam sit *Legis forma*, quâ ferri, & quis *finis*, propter quem ferri debeat.

Dico 1. *Lex* est ordinatio rationis ad bonum &

C 3

com-

commune ab eo, qui habet curam Communitatis, promulgata. Ita plerique cum S. Th. 1. 2. q. 90. a. 4. in C. Dicitur 1. *Ordinatio*, seu voluntas Superioris legitimi obligans subditos ad aliquid faciendum vel omittendum. 2. *Rationis*, ut indicetur, hanc ordinationem & actum voluntatis debere esse rationabilem, ac ab intellectu, seu recta ratione directum. 3. *Ad bonum commune*, nimirum totius Communitatis & Reipublicæ: per *Communitatem* non intelligitur quælibet hominum multitudo, sed moraliter unita sub uno Capite, eam gubernante cum potestate publica jurisdictionis, & communium bonorum participatione: quare familia unius domus, etsi centum capitibus constet, non est communitas; eò quod omnia talis familiæ membra dirigantur ad bonum privatum Patrisfamilias, non ad commune omnium. 4. *ab eo, qui habet curam* &c. intelligitur non merè dominativam aut æconomicam, qualem pater habet in filium, maritus in uxorem, dominus in famulos, sed politicam & jurisdictionalem, se extendentem ad communitatem perfectam, paulò antè explicatam. Sed nec omnis potestas jurisdictionis ad ferendas Leges sufficit; siquidem omnis Judex, quàm ordinarius, tam delegatus, obtinet aliquam jurisdictionem, nec tamen propterea potestatem ferendi Leges; ad hoc enim necessaria est jurisdictio sublimis & merum Imperium. 5. *Promulgata*, hoc est, intimata subditis; cum nemo obligari possit ad incognitum: sed sine promulgatione nemo cognoscit voluntatem Legislatoris ad aliquid obligantis. Sed de promulgatione & acceptance Legis §. sequenti. Interim collige, sensum allatæ definitionis esse hunc: *Lex est rationabile Decretum Superioris legitimi, subjectam sibi Communitatem obligare volens ad aliquid faciendum vel omittendum communis boni gratia, legitime promulgatum.*

Oppones 1. Datur Lex permittens: sed hæc non obligat: ergo non omnis Lex est voluntas Superioris obligans. 2. Multæ Leges tendunt in bonum privatorum hominum, uti quæ sunt latæ in favorem Pupillorum, Minorum, Clericorum, Nobilium &c. item quæ dirigunt Contractus, Judicia, Successiones &c. ergo non omnis Lex tendit ad bonum Communitatis. Confirmatur: Privilegia sunt & vocantur Leges privatæ: sed privilegia non Communitatis, sed privatorum, quibus dantur, bonum spectant. R. ad 1. Dist. Min. Lex permittens non obligat illum, cui aliquid permittit. C. Min. non obligat alios, ne illum impediant a faciendo id, quod ipsi permittitur. N. Min. & respectu horum est Lex; non verò respectu illius, cui aliquid permittitur. Ad 2. hoc ipso, quod Lex faveat Clericis, Pupillis &c. cedit in bonum publicum & communitatis, quia hujus interest, has personas defendi. Deinde in his Legibus non attenditur bonum alicujus personæ singularis, sed omnium Pupillorum &c. sub ratione communi, prout constituunt aliquam Communitatem. Et quamvis aliquæ sanctiones existant, quæ sunt directæ ad unam personam singularem, tamen, quia ad omnes similes casus extenduntur, Le-

gis vim sortitæ sunt. Ad Confirmationem dico, privilegia non esse leges respectu illorum, quibus conceduntur, sed respectu aliorum, ut non impediant privilegiatos in usu privilegiorum: cedit autem in bonum publicum, privilegiatos non turbari in suorum privilegiorum, favorum, & facultatum usu.

Dico 2. Materia Legis sunt actiones vel omissiones humanæ, quæ præcipi, prohiberi, permitti, vel puniri possunt. Colligitur ex L. 7. ff. de LL. ibi: *Legis virtus hæc est, imperare, vetare, permittere, punire*, quid aliud, nisi actiones vel omissiones humanas? actiones bonas imperat lex *præceptiva*; malas & noxias vetat lex *prohibitiva*; indifferentes ex se indulget lex *permittiva*, quin & subinde inhonestas, ut evitetur majus malum, illas non plectendo, non autem approbando: legum violativas persequitur lex *punitiva*. Dixi in assertione, *possunt*, ut indicarem, omnem Legis materiam debere esse *possibilem*; nemo enim ad impossibile obligari potest. c. 6. de R. 7. in 6. & impossibile nulla est obligatio. L. 185. ff. eod. Quod non solum intelligas de iis, quæ sunt physice impossibilia, ut volare per aëra, sed etiam de iis, quæ moraliter sunt talia, aut nimis ardua ac difficilia attentis circumstantiis personarum, loci, temporis, & fragilitate naturæ humanæ; talia enim præcipiendi potestas nec à DEO nec à Communitate humana hominibus data est. Sic invalida foret Lex, qua sibi Papa reservaret omnia peccata propter moraliter impossibilem observantiam: sic non omnibus præcipi possunt consilia Christi, paupertas Evangelica, castitas perpetua, obedientia Religiosa: neque publica peccatorum confessio.

Oppones 1. Lex debet tendere in bonum Communitatis: ergo non potest versari circa actiones indifferentes; quod enim nec bonum nec malum est, nec prodest, nec obest, nec rationabile est. 2. defacto dantur multæ leges, quæ præcipiunt vel approbant inhonestas, vel prohibent honestas: sic leges Civiles indulgent libellum repudii, & vinculi Matrimonialis solutionem propter causam fornicationis: concedunt patri vel marito interficere adulterum unâ cum uxore vel filia deprehensum: prohibent sceminis 2. nuptias sub gravibus poenis: vetant spuriis alimenta dari &c. ergo materia legum non est materia honesta &c. 3. quod honestum est, jam præcipitur Jure Naturali, sicut ab eodem prohibetur, quod inhonestum est: ergo legis humanæ materia non sunt actiones honestæ vel inhonestæ, sed merè indifferentes quæ indifferentes; sive enim eas præcipiat, sive veter, sive permittat Legislator, semper eas considerat ut utiles vel necessarias ad finem honestum. Pro exemplo sit gestatio armorum, quæ ex se nec mala est nec bona, ea tamen præcipi potest civibus eum in finem, ut assuescant armis tractandis ad defensionem urbis aliquandò necessariis: eadem gestatio armorum prohiberi potest Rusticis ex hac causa, ne spirantes milician, stivam negligant, aut ebrii se mutuo lædant: eadem permitti potest aliis, v. g. studiosis tempore vacatio-

permittere potest aliis, v. g. studiosis tempore vacationum ad conciliandam sibi auctoritatem &c. in res & actio ex se indifferens quā talis non est obiectum legis, sed quā serviens ad finem honestum. Quidquid igitur immediate intendit lex, præcipiendo, vetando, permitiendo, puniendo, debet esse finis honestus; ut adeo honestas materiar sit essentialis proprietas legum, & lex sit nulla, quæ non est honesta. Ad 2. Leges Civiles aliquid approbantes, vel prohibentes, contra Jus Naturale vel Divinum, vel etiam contra Jus Ecclesiasticum in re spirituali &c. sunt irritæ, à Jure Canonico prohibitæ & correctæ, uti approbans vel statuens libellum repudiū, prohibens secundas nuptias &c. De reliquo multa hujusmodi inhonestas non approbat Jus Civile, sed tantum permittit & non punit in foro externo ad evitanda majora mala, vel ex aliis justis causis; quod inhonestum non est: sic in quibusdam locis honestè permittuntur lupanaria: nequitiam verò approbantur. Ad 3. nihil impedit, quò minus eadem res possit pluribus legibus præcipi vel vetari, imò id subinde necessarium est, ubi nimirum lex Naturalis vel Divina non satis est clara.

Dubium solenne moveri hinc solet, an materia legis, sicut honesta debet esse & possibilis, ita quoque externa sit oporteat & sensibilis, sive an etiam actus internus à Legislatore humano (nam à DEO id fieri posse extra controversiam est) præcipi, vel sub legem humanam cadere possit. Ad quod 3. &

8. Dico 3. Actus merè interni per se & directè non cadunt sub legem vel præceptum humanum. Ita ingens agmen cum S. Th. 1. 2. q. 91. a. 4. §. q. 100. a. 9. Suar. l. 3. de LL. c. 13. n. 2. §. 1. 4. c. 12. n. 4. ac alii passim, contra gl. in Clem. 1. de heret. §. verum. v. eo ipso, Adrianum, Rosellum, Clarum, Medin. Baldum, Joan. Cardenas. Prob. 1. Potestas humana est sensibilis & nihil cognoscit nisi sensibile: ergo actus insensibiles, quales sunt merè interni, sunt extra sphaeram & limites Potestatis humanæ, saltem politicæ. 2. Modum gubernandi Ecclesiam, & Rempublicam humanam convenit esse sensibilem: & sufficit externus, qui per actus, quos legislator humanus directè præcipit, externos & sensibiles habetur: ergo non est necesse dicere, quòd DEUS vel Christus dedit ei potestatem præcipiendi actus internos, nisi in quantum necessarii sunt vel connexi cum actibus externis ritè ponendis. 3. actus merè interni per se nec prolunt nec obsunt bono communi Reipublicæ humanæ, utpote quæ suam felicitatem obtinet & tranquillitatem, modò omnes actiones externæ & sensibiles subditorum ritè fiant. 4. Potestas legislativa debet esse conjuncta cum potestate coactiva seu punitiva transgressorum, alias est inefficax teste Arist. l. 10. Ethic. c. 5. ergo Judex ferens legem debet posse cognoscere transgressionem legis actum merè internum præcipientis. 5. Iple Pontifex c. 34. de jsm. sic fateatur: nobis datum est de manifestis tantummodo judicare. Et: nemo patitur cogitationis poenam. Can. cogitationis d. 1. de Penit. ergo neque culpa cogitatio-

num datur in foro humano: ergo nec lex humana obligans præcisè & directè ad certas cogitationes seu actus internos. Unde illud celebre axioma, desumptum ex cit. c. 34. de occultis non judicat Ecclesia. Quamdiu igitur Adversarii non probant, Ecclesiæ defacto esse datam potestatem præcipiendi actus internos directè, per se, & solitariè (nam quòd potuisset dare DEUS. non videtur negandum) rectè negatur, fuisse datam.

Oppones 1. Jus Ecclesiasticum spectat finem 9 supernaturalem: sed iste non potest obtineri sine actibus internis fidei, spei, charitatis &c. 2. Ecclesia exercet jurisdictionem in quosdam actus merè internos, v. g. absolvendo à peccatis merè internis, & pravis cogitationibus: ergo. 3. Eadem dispensat in voto merè interno: ergo habet potestatem ad merè internum. 4. potest aliquis se ipsum obligare ad actum merè internum per votum: ergo etiam ab alio homine, cui homo dedit ad id potestatem. v. g. vovendo ei obedientiam in omnibus omnino, etiam orationem merè mentalem præcipienti. 5. Christus dedit Ecclesiæ potestatem illimitatam ligandi, quodcumque ligaveris &c. Matth. 16. ergo etiam ligandi & obligandi ad actus internos. 6. Si legislator humanus non posset præcipere actum merè internum, tunc ideo, quia non potest eum cognoscere: sed hæc ratio nimium probat, quia alias neque posset præcipere vel prohibere actus occultos, v. g. Matrimonium clam contrahendum. 7. si non posset præcipere actus internos, tunc ideo, quia non potest transgressores punire: sed hæc ratio supponit falsum; quia non est necesse, ut omnis lex humana sit coactiva vel punitiva, præsertim poenā externā; quia potest dari lex directiva tantum, qualis est lex respectu Legislatoris, & in quorundam sententia lex Civilis respectu Clericorum, hos enim ajunt obligari legibus Civilibus quoad vim directivam, non verò coercitivam. 8. Ecclesia in c. dolentes. de celebr. Miss. præcipit recitari Breviarium devotè & attentè: sed devotio & attentio sunt actus interni: ergo.

3. ad 1. Aliud non infertur, quàm quòd Ecclesia & legislator humanus præcipere possit actus internos indirectè, in quantum sine his non possunt poni actus externi, ut oportet: Jus Ecclesiasticum intendit per se & directè finem supernaturalem, solum per actus externos procurandum. Ad 2. dist. Ant. exercet jurisdictionem in actus internos nomine DEI, à quo accepit potestatem absolviendi ab omnibus peccatis pro foro conscientiar. C. nomine proprio, & independentè à concessione Divina speciali, aut pro foro externo. N. Ant. & Conf. Ecclesia per se & directè vi suæ potestatis legislative suos tantum dirigere debet & potest quoad actus externos. Legislative, inquam, & fori externi: nam potestas fori interni non est legislativa, in quo non hominis ad hominem, sed hominis causa ad DEUM agitur: atque actus hujus potestatis fori interni ad jurisdictionem voluntariam pertinent, quæ legislativa non est. Ad 3. dispensat nomine

mine DEI, & pro foro interno tantum, quæ dispensatio non ad legislativam potestatem pertinet, sed est actus jurisdictionis voluntariæ. Ad 4. obligatio, quam sibi quis ponit per votum, inducitur per solum actum internum, consequenter & obligatio obediendi alteri, actum merè internum præcipienti: ergo non oritur ex alterius potestate legislativa, utpote quæ, inter homines existens, respicit bonum commune & externum tantum. Ad 5. Dist. Ant. illimitatam ligandi per legem ad actus externos dedit Christus. C. ad merè internos. N. Ant. actus enim merè interni per se non pertinent ad gubernationem Ecclesiæ externam. Ad 6. N. Min. cum ratione addita, quia actus occulti revera sunt sensibiles & cognoscibiles; licet per accidens non cognoscantur. Ad 7. N. iterum Min. non enim agnosco legem directivam humanam, quæ non supponat potestatem coercitivam in legislatore, nego etiam, quod Legislator lege sua, vel Clerici lege Civili obligentur vi directiva, sed potius ex decencia naturali obligari arbitror. Ad 8. inde solum sequitur, quod possit præcipere actus internos indirectè, quatenus sine ipsis non ritè ponitur externus.

10 Urgebis fortius. 1. Lex directiva, seu quæ solum obligat in conscientia sub culpa, non verò sub pœna ab homine infligenda, potest præcipere & prohibere directè actus mixtos, seu tales, qui involvunt simul actum externum & internum, v. g. orationem attentam, confessionem validam, quæ involvit præter sensibilem recitationem peccatorum etiam dolorem internum de peccatis, item Communionem reverentem & dignam absque scientia peccati mortalis: nam Alexander VII. damnavit hanc propositionem ordine 14am. qui facit Confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. Et Innoc. XI. istam: præcepto Communionis annuæ satisfacit per sacrilegam Domini manducationem; consequenter supponit Ecclesiæ, præcipi fidelibus non modò actus externos Confessionis & Communionis, sed etiam internos doloris, pœnitentiæ præviæ, devotio- nis & reverentiæ: ergo Ecclesiæ potest præcipere actus mixtos, atque hoc post ultimam propositionem ab Innoc. XI. damnatam nunc certum esse ait insignis & modestissimus Auctor Vindictarum Gobathianarum ad proposit. 32. n. 17. quia actus uterque tam externus quam internus constituunt unum totum morale: unum Sacramentum v. g. Ergo etiam directè potest præcipere actus internos: quod probatur: præcipere actus mixtos directè, est utrumque actum præcipere directè: item plus est præcipere actus mixtos, quam merè internos, cum internus contineatur in mixto: ergo, si Ecclesiæ potest præcipere actus mixtos directè, etiam poterit merè internos præcipere directè. 2. potuit Ecclesiæ utique prius præcipere actum externum, v. g. orationem vocalem, & post aliquod tempus superaddere præceptum de attentione interna: sed hoc modo adjecisset directè præceptum actus merè interni: ergo. 3. Innoc. XI. in virtute S.

obedientiæ prohibet, ne quis propositiones ab ipso damnatas deducat ad praxim: sed inter illas multæ versantur circa actus internos, uti 5. 6. 7. de dilectione DEI, 10. & 11. de interna dilectione proximi; decima sic sonat: non tenemur proximum diligere actu interno & formaliter: hæc autem omisso amoris interni, quæ prohibetur, est quid purè internum: ergo. 4. ad 1. Quando Potestas humana præcipit vel prohibet actus mixtos, eo modo facit, quo potest, nimirum directè actum externum, indirectè internum, sine quo externus non posset debite poni: quod autem non possit directè præcipere vel prohibere actum merè internum, probant nostra argumenta; neque Lex merè directiva obligans in conscientia ad aliquid, cujus executionem cognoscere non possit, & urgere etiam inflicta pœnâ, videtur utilis in ordine ad gubernationem Reipublicæ humanæ, quæ solum est externa respectu Legislatorum humanorum: & quamvis potestas directiva, speculativè loquendo, sit separabilis à coactiva, non tamen moraliter, & juxta convenientem institutionem. Suar. l. 4. de L. L. c. 12. n. 8. Certè major potestas, & directiva in actus merè internos, non videtur sufficienter probari; cum omnia salventur admittendo in Legislatoribus humanis potestatem indirectè præcipiendi vel prohibendi actus internos; nimirum attentionem in recitando Breviario, dolorem in Confessione Sacramentali, pœnitentiam & nullius peccati mortalis conscientiam in S. Communionem: cum hujusmodi actus interni Jure Divino vel Naturali sint necessarij ad convenienter ponendos externos. Ad 2. N. Min. nam adjiciendo præceptum de actu interno, non solitarie præcipit actum internum, sed unâ cum externo: consequenter cum aliunde dubium sit, & necdum sufficienter probatum, quod Ecclesiæ possit directè præcipere actum internum etiam cum externo, seu mixtum, rectè negatur, quod præcipiat internum directè. Dices: illa tantum præcipiuntur indirectè, sine quibus poni nequeunt ea, quæ præcipiuntur directè: sed sine attentione interna potest v. g. poni recitatio Breviarii: ergo. Dist. Min. potest poni quomodocunque. C. prout decet & oportet. N. Min. Cum Jus Naturale & Divinum exigit attentionem internam ad orationem, rectè Ecclesiæ adjungit præceptum de hac attentione, sed quo modo potest, nimirum indirectè. Ad 3. Innocentius ibi explicavit tantum, ad quid obliget Lex Naturalis & Divina circa dilectionem DEI & proximi, non posuit novam legem humanam; cum isti actus merè interni non sint materia Legis humanæ.

Dico 4. Possunt tamen à Legislatore humano præcipi vel prohiberi actus interni indirectè & concommitanter, quatenus nimirum necessarii sunt ad actum externum ritè ponendum, sive in suo esse physico sive morali. v. g. ut contractus in sua ratione physica ritè ponatur, debet liberè & cum consensu poni, ut Sacramentum in ratione morali ritè conficiatur, requiritur intentio faciendi, quod Christus

flus instituit, ut oratio ritè peragatur, opus est attentione & intentione orandi, ut ritè suscipiatur beneficium parochiale à non Sacerdote, debet suscipiens habere intentionem recipiendi presbyteratum intra annum; & qui illos actus internos non poneret, peccaret contra præceptum Ecclesiæ. Ita cum Suar. l. 4. de LL. c. 13. à n. 5. communior contra Vasq. Sylv. Dian. & alios, quorum sententiam Filiuc. & Laym. apud August. Michel tr. 4. q. 3. §. 3. n. 4. probabilem censent. Probatur: præcipi vel prohiberi actum internum indirectè & concomitantè est illum præcipi non immediatè ratione sui, sed ratione actus externi, cum quo connectitur, & quatenus est necessarius ad actum externum ritè ponendum: sed ita potest præcipere vel prohibere Legislator humanus, ut patet ex allatis exemplis, & plurimis aliis: ergo. Imò sic indirectè & concomitantè cum actu externo præcipi potest intentio applicandi v.g. fructum sacrificii, orationis &c. ad certum finem, gratis administrandi baptismum, dignè suscipiendi Sacramenta &c. etiam si isti actus externi possent poni sine huiusmodi actibus internis, utpote qui non sunt necessarii, ut actus externi existant absolute vel in esse physico vel morali, sed tantum extrinsecè conjunguntur cum externis, ut isti fiant certo modo; quia tales actus interni sunt saltem necessarii ad aliquod esse morale actus externi. Suar. l. c.

12 Dico 5. Forma Legis est modus, seu sunt signa externa, quibus voluntatem suam Legislator manifestat & promulgat subditis. Hæc signa & verba debent esse talia, ut clarè indicent, Legislatorem non suadere solum vel consulere, sed præcipere ac jubere. Verba imperium & iussionem denotantia sunt: *præcipimus, mandamus, obligamus, prohibemus, inhibemus, interdicens, teneantur, necesse est, non liceat, nemo possit*, & quæ his æquipollent, aut quæcunque necessitatem important: quod etiam plerique referunt verbum, *debeant*; quamvis aliqui interpretentur non pro debito necessitatis & obedientiæ, sed solum honestatis. Dubia significationis, an consilium vel imperium denotent, sunt: *statuimus, ordinamus, sancimus, innovamus, decernimus, volumus* &c. item verba: *facite, cavete, solvite, assidueant omnes, nemo audeat*: hæc tamen ultima in Decretis Pontificum & Conciliorum ordinariè sunt prohibitiva: quoad priora standum est consuetudine Regionis, vel attendenda materiæ gravitas & necessitas, vel videndum, an non aliqua poena sit statuta in transgressores, vel aliqua particula addatur in decursu, ex qua colligi possit, Superiorem velle obligare, ut si dicat: *in virtute S. obedientiæ* &c. Quod si omnibus consideratis maneat dubium, an obligare, vel consulere tantum, voluerit Superior, non habetur pro lege, sed pro consilio; quia subditorum libertas est in possessione.

Dico 6. Finis Legis est bonum commune, seu utilitas publica. Patet ex definitione Legis, & ex can. 2. d. 4. Unde lex, quæ non est

Lit. I. R. P. Pichler.

utilis communitati, nulla est, & quando desinit eidem esse utilis, cessat & ipsa.

Atque sic habemus essentiam, & tres causas Legis, uti & quartam, nempe efficientem, de qua postea, si prius examinaverimus, an & qualis promulgatio, & acceptatio Legis, ad formam ac essentiam Legis pertineant.

§. 2.

An & qualis Promulgatio, & Acceptatio Legis, spectent ad rationem Legis?

Sciendum 1. certum esse apud omnes, quod Lex aliquo modo promulgari & innotescere debeat subditis; cum nemo obligari possit ad incognitum: quæstio tamen est 1. utrum promulgatio requiratur solum ut conditio necessaria ex parte hominis, quia non potest obligari, nisi cognoscat Legem, vel an requiratur etiam ex parte ipsius Legis, ita ut hæc non possit obligare, nisi promulgata sit: quæ duo multi imperitè videntur confundere, 2. qualis requiratur promulgatio, an publica, quæ fit vel voce præconis, vel affixo programme, vel alio modo Communitati accommodato, vi cuius in omnium notitiam venire possit; an verò sufficiat solennis constitutio Legis in Consistorio Principis. 3. Si publicè promulgari debeat, quibus in locis, an in omnibus Imperii Provinciis, & lex Ecclesiastica in omnibus diocæsisbus promulgari debeat, ut apta sit obligare. 4. an statim obliget, postquam sic est promulgata.

Sc. 2. Acceptationem in triplici sensu posse accipi. 1. pro consensu subditorum ad constituendam Legem. 2. pro consensu eorundem in observationem Legis jam constitutæ, seu pro voluntate legem recipiendi. 3. pro actuali observatione Legis. Certum jam est 1. nullam ex his acceptationem esse necessariam ad valorem legum Divinarum & Naturalium, earumque vim obligandi. 2. primam acceptationem populi esse necessariam in Statu Democratico, ubi potestas ferendi leges humanas est penes populum: item acceptationem Optimatum in Statu Aristocratico, ubi vel cum Principe regnant Magnates & certi Status, vel soli Magnates. 3. secundam & tertiam acceptationem saltem accidentaliter esse necessariam, nempe ad durationem & firmitatem Legis etiam in Statu Monarchico; nam per receptionem & actualem observationem lex utique firmatur & durat. Quæstio igitur remaneat, an omnes, vel aliqua ex his acceptationibus populi requiratur ad constitutionem Legis, eique partialiter tribuat vim obligandi, extra Statum Democraticum.

Dico 1. Promulgatio Legis non tantum est necessaria conditio ex parte hominis, qui sine cognitione Legis obligari nequit, sed etiam necessaria est ex parte ipsius Legis, ita ut ista acquirat vim obligandi completam partialiter à promulgatione. Adeoque promulgatio est de ratione Legis humanæ, ita ut non sit vera lex, nec obliget, quamdiu promulgata non fuerit, licet à Principe jam sit decreta, & promul-

D

mul-

mulgari mandata, aut licet privatim sciatur. Ita cum Suar. de LL. lib. 1. c. 11. n. 3. § 6. communis. Ratio; quia lex est regula totius Communitatis, & non pro una tantum vel altera persona: ergo debet esse rite proposita, & sufficienter promulgata Communitati. Deinde Lex est locutio Principis obligare volentis ad subditos directa: sed locutio hæc nequit esse sine signo manifestativo voluntatis obligandi, nec est completa, nisi sit apta percipi ab audientibus: ergo lex vera in ratione Legis non est, quæ manifestata & promulgata non est. Confirmatur ex l. 9. C. de LL. ibi: *Leges sacratissime, quæ constringunt hominum vitas, intelligi ab omnibus debent.* Unde promulgatio respectu legis ad obligandum aliter se habet, quam applicatio ignis ad urendum; nam promulgatio tribuit partialiter vim obligandi; non verò applicatio vim urendi.

- 17 Dico 2. Promulgatio Legis debet esse publica, seu talis propositio, ut toti Communitati possit ea mediante innotescere. Ita rursus Suar. & alii passim; quia lex est regula publica Communitatis totius; ergo debet proponi publico modo & Communitati accommodato, consequenter vel voce præconis, vel affixo programme &c. Deinde lex est locutio publica Principis quæ personæ publicæ, & totum populum obligare volentis: sed non loquitur publicè, & ut persona publica, toti Communitati & populo, nisi per propositionem & promulgationem iussionis suæ publicæ: ergo. Postquam autem promulgata est lex, de se jam obligat omnes, ad quos notitia illius per se potuit pervenire, nec opus est, ut alia intimatio quasi Juridica fiat singulis. c. 1. de postulat. Prælat. cum id moraliter sit impossibile. Illi autem, ad quos per accidens non pervenit Legis notitia, in foro conscientiæ nec ad culpam nec ad poenam obligantur, sed per accidens; per se enim, nisi invincibilis ignorantia excusaret, jam sunt obligati. In foro autem externo, postquam facta est publica promulgatio, & terminus inchoandæ obligationi præfixus præterit, præsumitur quivis subditus scire legem, ita ut ipsi non patrocinetur excusatio ignorantiae, nisi illam efficaciter & positivè probet; nam Juris Communis & promulgati ignorantiam nemo habere censetur.
- 18 Atque ex his deduces, Consiliarium Principis, vel alium, qui scit, Legem in Consistorio jam esse decretam, & proximè promulgandam, de minuendo frumenti pretio, vel monetæ valore, posse citra injustitiam frumentum vendere pretio priore, vel monetam expendere in antiquo valore: quia talis utitur jure suo, cum Lex suam obligandi vim completam acquirat non per notitiam privatam, sed per promulgationem publicam: sicut ergo aliis, ita ipsi (non obstante privata notitia) ante promulgationem Legis licitum erit currende pretio distrahere frumentum. Dissentit Medina & alii.

Oppones. In cit. c. 1. dicitur, legem obligare, si solemniter editur, aut publicè promulgatur: ergo promulgatio publica tantum requi-

ritur disjunctivè, & sufficit etiam constitutio Legis cum solennitate in Consistorio Principis. 18. Mens Pontificis ibi fuit docere, quod non requiratur intimatio constitutionis (ita ibi vocatur sententia interdicti, quam tulit non Papa, sed Cardinalis,) facienda singulis, sed quod sufficiat talis sententiæ editio solennis seu promulgatio publica; nam advertunt DD. quibus consonat Barbos. dictione 46. n. 8. tō aut sumi hic (uti & aliàs subinde) expositivè, pro id est, vel pro seu, ita ut solennis editio idem sonet, ac promulgatio publica. Itaque hic Papa non intendit statuere aliquid de modo promulgandi Legem, sed incidenter solum innuit, sufficere solennem editionem coram populo, aut promulgationem publicam, vi cuius communitati innotescere possit Constitutio.

Dico 3. Ad legitimam promulgationem Legis Civilis pro toto Imperio latæ requiritur 1. ut promulgetur in singulis provinciis Imperii. 2. Ut concedantur duo menses à facta promulgatione, usque dum obliget subditos provinciarum. Ita quoad utrumque ordinatur in Novell. 66. c. 1. quæ quamvis directè loquitur solum de caula particulari Testamentorum, communiter tamen extenditur ad omnes alias Leges, partim propter rationem generalem ibi allatam, quæ facit pro omni lege, partim propter Rubricam præfixam, quæ sic sonat: *ut factæ novæ constitutiones post insinuationes earum post duos menses valeant;* siquidem rubrum explicat nigrum, & Rubrica, ut in Prolegomenis dixi, auctoritatem saltem interpretativam subiectæ Legis habet. Extendit se assertio probabiliter quoad partem posteriorem de lapsu duorum mensium etiam ad Statuta inferiorum Principum; quia isti, si contrarium non exprimant, censentur se conformare Legibus Imperatoriis, præsertim cum ab Imperatore jus Suprematûs & ferendi Leges potestatem obtinuerint; quamvis P. Engel hic n. 66. & alii plurimi dissentiant. Unde infertur, incolas illius provinciæ, in qua nondum promulgata est Lex, quamquam in cæteris promulgata sit, non obligari, nec illos subditos, apud quos promulgata est, ante lapsum duorum mensium, non obstante, quod illi notitiam Legis privatam, isti verò etiam publicam prius obtinuerint. Ideo enim statutum est certum tempus à promulgatione in singulis provinciis facta, ut tollatur confusio in populo, & non aliqui citius, alii autem serius obligari incipiant. Vid. Suar. l. 3. c. 16. seq. Oppones: qui certus est, certiorari ulterius non debet. c. 31. de R. J. in 6. ergo, quamprimum aliquis noverit legem, obligabitur. 18. Qui certus est de existentia Legis per promulgationem publicam, statim obligatur, hoc est, quamprimum fluxerit terminus obligationi inducendæ præfixus; non verò, qui certus est modo privato, communitati non accommodato; aut nondum finito tempore obligationi inchoandæ præfixo.

Dico 4. Probabile est, eandem solennitatem promulgationis requiri in legibus quoque Eccle-

Ecclesiasticis, quæ lata sunt pro pluribus Diocesis, videlicet eas non obligare in Diocesis, nisi in quibus promulgatae sunt, & non nisi post lapsum duorum mensium à promulgatione. Ita cum gl. in c. 2. h. t. v. ante prohibitionem. & in c. 1. de concess. præb. in 6. Abb. Ar. mil. Navar. Sotus, Becan. Less. de 7. § 7. l. 1. c. 22. dubit. 13. imò teste Aug. Michel q. 4. n. 7. Cherubinus in Compendio Bullar. tom. 3. hanc sententiam vocat communem. Prob. 1. ex c. 1. de N. O. N. § can. 7. d. 10. ubi deciditur, in his casibus, in quibus nihil clare disponit Jus Canonicum, bene autem Civile, ius dispo- sitionem admitti posse, vel debere, modò Jus Civile nihil disponat in re spiritali, vel peccatum concernente, aut contra immunitatem Ecclesiasticam. Prob. 2. ex c. 13. de Penit. § remiss. ubi statuitur, poenam in Me- dicos ibi decretam non incurri, antequam Præ- latos locorum particularium hanc legem promul- gaverint. 3. ex Bulla Pii IV. sicut ad sacra- rum, ubi Pontifex vult Decreta Concilii Trid. non obligare ante Calendas Maji, h. e. ante lapsum 3. mensium à finito Concilio, subjun- gens hanc rationem; quia iure etiam Communi sancitum est, ut constitutiones novæ vim non nisi post certum tempus obtineant. Imò Pontifices non solent in praxi obligare statim post pro- mulgationem Romanam, sed denominare cer- tum tempus, & quidem bimestre pro Regio- nibus intra montes, & Italiae vicinioribus; quadrimestre autem (à promulgatione Ro- mana) pro Regionibus ultramontanis: ergo supponant Pontifices. & approbant etiam in suis Legibus, dispositionem juris Civilis de necessitate promulgandi in particularibus lo- cis, & lapsum aliquorum mensium, antequam lex obligare incipiat. Prob. 4. ex ratione. Motivum, quod Imperatorem impulit ad sta- tuendam promulgationem in singulis provin- ciis, & terminum duorum mensium, æquè procedit in Lege & foro Ecclesiastico, ne sci- licet confusio oriatur in Republica, si aliqui ci- tius obligentur, quam alii. Hæc ratio singu- lariter efficax est in Legibus irritantibus, v.g. contractus, Matrimonium, & in Legibus sta- tuentibus reservationem caluum, & in Revo- catoris privilegiorum, Indulgentiarum &c. quas Leges etiam Adversarii passim excipiunt, ac in singulis provinciis promulgandas asse- runt. Confirmatur. Episcopi melius nōrunt in particulari mores, indoles, & alias circum- stantias suorum diocesanorum, quam Papa; & hinc præstat, Papam nolle statim obligare, ubi legem promulgari fecerit Romæ, sed ex- spectare, an non fortè legi novæ, in suis Dio- cesibus promulgandæ, justè aliquid opponere possint Episcopi.

21. Excipiuntur tamen 1. Leges, quibus ipse Papa addit clausulam, qua indicet, quòd ve- lit statim ubique eas valere post solam promul- gationem Romanam. 2. Leges, in quibus ipse usus & praxis universalis supplet vicem promulgationis particularis, qualis v.g. dici potest Bulla Cene Domini. Quò etiam revoca- veris Regulas Cancellarie.

Lib. I. R. P. Pichler.

Oppones 1. Promulgatio in singulis dio- cesibus non est necessaria ex natura rei, ut nec lapsus duorum mensium ex una, ex altera verò parte hanc solennitatem nullibi præscribit Jus Canonicum, & Papa in suis legibus feren- dis non dependet à modo promulgandi à legi- bus Civilibus præscripto: ergo leges Ecclesia- sticæ statim obligant ubique, postquam Ro- mæ fuerint promulgatae in Campo Floræ ad co- lumnam, & ad valvas Basilicæ Apostolorum (in his enim duobus locis affigi solent) nec aliud requiritur, ut singulos actu obligent & proximè, quàm notitia, vel tantum tempus, ut ad ipsos pervenire potuerit notitia. per c. 1. de concess. præb. in 6. 2. quando Jus Cano- nicum, uti Bulla Pii IV. supra cit. requirit cer- tum terminum inchoandæ obligationis à facta promulgatione, vel, ut insinuat c. 13. pariter cit. promulgationem in provinciis & diocesi- bus; id facit per modum exceptionis à via ordi- naria, adeoque firmat regulam in oppositum, ac tacitè insinuat, ubi non præscribitur certus terminus, vel promulgatio in locis particula- ribus, obligationem legis statim & ubique in- duci. 3. Pro opposita sententia stat longè major auctoritas, nempe Suar. Vasq. Azor, Malder. Wiefner, & plerorumque ex Soc. Jesu; imò Palao eam vocat certam, Azor no- stram omnino improbabilem, Cardenas & Moya etiam graviore censura perstringunt: ergo. 4. Rursus pro opposita stat praxis & stylus Curiae Romanæ. R. ad 1. dist. ulti- mum membrum: Papa non dependet à mo- do promulgandi, quem Jus Civile præscripsit, dependentiâ necessitatis. C. Ant. dependen- tiâ ultroneæ acceptationis. N. Ant. & Conf. quis enim negabit, Pontificem ultro posse re- cipere dispositionem juris Civilis in hoc pun- cto? & quis defacto recepisse neget esse pro- babile, dum ex una parte contrarium non sta- tuit, ex altera verò generaliter voluit Sacros Canones Principum constitutionibus adjuvari? c. 1. de N. O. N. præsertim cum observata Lege Civili longè suaviore modo obligationem in- ducat Ecclesiastica lex. Ad 2. N. assertum, quòd tales Bullæ & dispositiones juris Canonici sint exceptiones à communi regula: sed sunt potius confirmationes speciales recepti gene- raliter juris Civilis pro iis casibus, ubi Jus Ca- nonicum nihil diversi statuit; proia vicem ex- emplis subeunt, non exceptionis. Ad 3. Esto quòd major Auctorum numerus stet pro sen- tentia contraria; pro nostra tamen stat præter Panor. in c. 2. h. t. n. 7. & alios n. 20. citatos mag- nus Mol. tr. 2. d. 395. a. n. 6. Zypæus Anal. J. Pont. ad h. t. n. 1. Gibal. Scient. Canon. l. 7. c. 2. q. 1. E: quod caput est, fortius Jus & efficacior ra- tio. Censuras non moror, utpote non satis fundatas. Ad 4. Veritas huius praxis, quam nudè asserunt Adversarii, suspecta redditur ex eo, quia multis præclaris viris supra alle- gatis videtur fuisse incognita. Dein esto, quòd praxis Curiae Romanæ pro foro externo ita judicet, fundantis se in probabilitate adver- santis sententiæ; in foro tamen interno subditi etiam tutò sequuntur nostram benigniorem

D 2

verè

verè probabilem, non obstante, quòd in foro externo à iudicibus iustè puniri possint transgressores propter oppositæ opinionis auctoritatem. Non igitur eadem est praxis in foro interno, quæ fortè est Romæ in foro externo, ut apud Palao *pu. 12. n. 3. p. 1. l. 1.* docent Valentia, Reginald. Menoch.

22 Dico 5. Acceptatio populi non est necessaria ad completam vim obligandi & ad substantiam Legis. Seu consensus populi (extra statum Democraticum) non requiritur ad ipsam legem in suo esse constituendam. Ita communis, & certa satis. Probat. Ubiunque regimen non est Democraticum, populus transiit supream potestatem & legislativam in Principem. *l. 1. pr. ff. de Constit. Princ.* (sive ille sit una persona, ut in Monarchia, sive sit Senatus Procerum, ut in Aristocratia, sive sit Princeps & Senatus simul, ut in Monarchia mixta) ergo populi consensus nō est necessarius ad legem constituendam; quia hanc potestatem legislativam non transiit sub conditione & reservatione sui consensus; secus enim tot essent conlegislatores, quot subditi: quod est absurdum, & cum statu Monarchico vel Aristocratico pugnat: atque vix utilis foret & efficax potestas legislativa in Principe; semper enim de plebe sunt plures, libertatis amantes, legūque oīes, & sic omnem ferè legem impedirent cum magna perturbatione Reipublicæ. De Lege Ecclesiastica res est adhuc magis extra controversiam; quia Pontifex independentè à populo suam potestatem ferendi leges accepit immediatè à Christo. *Jo. 21.* ubi eidem in Petro dictum est: *Pasce oves meas:* & *Matth. 16. Quodcumque ligaveris &c.* quam potestatem Papæ, etiam independentè à populo, communicat Episcopis quoque pro suis Diocæsis: ergo leges Ecclesiasticæ non possunt quoad suum esse pendere à populo.

23 Dico 6. Nec acceptatio populi, quatenus dicit voluntatem recipiendi in se obligationem legis, à supremo Principe vel Magistratu jam conditæ & promulgatæ, necessaria est per modum conditionis, ut lex obliget. Ita communis & post Alexandri VII. decretum, hanc propositionem damnantis, *populus non peccat, etsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam*, ferè certa sententia: quamquam olim contrarium docuerint Iuristæ communiter, teste Suar. *c. 19.* & ex Theologis Navar. Fillio. Valentia, & alii. Prob. 1. Ex allegata propositione damnata patet, quòd subditi peccent non acceptando legem: ergo lex obligat, antequam accedat voluntas populi obligationem legis in se recipiendi. 2. Si requireretur acceptatio populi ad hoc, ut lex obliget, nulla ferè, & prorsus exigua foret potestas legislatorum; si enim populus pro libitu parère posset, vel recusare legem, legislatores tantum possent, quantum vellet populus: quod non tam esset regere populum, quam regi ab eodem. 3. Solent legislatores punire statim illos, quos deprehendunt legis suæ sufficienter promulgatæ transgressores: sed non possent punire, si liberum esset populo legem

promulgatam recipere vel non; nam sine culpa non est aliquis puniendus. *Reg. Juris 23. in 6.*

Dico tamen 7. Acceptatio populi, quatenus dicit voluntatem recipiendi legem, & quatenus est actualis observantia legis, necessaria est ad stabilitatem & firmitatem legis. h. e. ut lex duret, suamque vim, quam independentè ab acceptatione & consensu populi habebat solum de Jure, consequatur etiam in effectu, cum duratione & firmitate. Ita quoad rem cum Laym. *lib. 1. tr. 4. c. 3.* plerique omnes, etiam omnem acceptationem populi tanquam necessariam negare videntur. Prob. 1. ex *L. 32. ff. de LL.* ibi: *cum ipse leges nulla alia ex causa nos teneant, quam quòd iudicio populi receptæ sunt.* Cui concordat glossena Gratiani in *Can. 3. d. 4.* sic loquens: *Leges instituuntur, cum promulgantur: firmitur, cum moribus utentium approbantur: sicut enim moribus utentium in contrarium nonnullæ leges hodie abrogatæ sunt, ita moribus utentium ipse leges confirmantur.* Unde prob. 2. consuetudo potest tollere legem, ut obligare desinat: ergo multo magis *desuetudo* (ita propriè dicitur prima non observantia legis per actus contrarios) potest tollere legem, impediendo, ut obligare non incipiat. Sic lex jejunii Quadragesimalis quoad abstinentiam à lacticiis, seu iis cibis, qui sementinam carnis originem habent, ut caseus, ova, butyrum &c. nunquam fuit recepta in Germania, & ideo nunquam in actu secundo vim suam exeruit. Atque in hoc sensu verum est illud: *Lex non acceptata non obligat*, ut contingit multis Ballis Pontificiis tum in Germania, tum in aliis locis. Confirmatur. Ipsi Pontifices, ut probabile putat P. Karchne de *Matrim. a. 3. n. 124.* cum Mendo & Cardenas contra Suar. & Vasq. &c. sæpe nolunt obligare, antequam videant legem probari fidelibus, nec existere causam rationabilem in contrarium, & sic eorum consensum expectant; quamvis haud dubiè statim obligarentur fideles, si Pontifices vellent. Unde quamvis per se peccent subditi, non statim observando legem promulgatam, ut habet communis contra Nav. Covar. Triedo, si nempe legislator statim obligare intendat; excusantur tamen per accidens sapius. 1. Si legislator gratosè concedat spatium experiendi legem. 2. Si major pars Communis eam non observet, sciente & dissimulante Principe. 3. Si rem injustam præcipiat, vel gravamen iniquum inferat subditis, v. g. onerando nimis tributis. 4. Si à populo communiter censetur lex esse nimis gravis, aut lata contra rationabilem consuetudinem; quia verisimile est, Principem ignorasse illam difficultatem, vel consuetudinem; vel non tulisse legem absolute cum voluntate statim obligandi, sed explorandi, quomodo lex recipiatur à populo, vel num difficultates emergant graves. Sed tali casu consultum est & conveniens monere Principem, ac perere, ut ipse legem vel tollat, vel mitiget. An verò durante supplicatione teneantur subditi ad observantiam

nem legis, nec ne, incertum est apud Auctores: tutius utique est interim observare; cum lex etiam dura (modò non sit injusta &c.) videatur per se statim obligare juxta illud l. 12. ff. qui & à quibus manumissi: quod quidem perquam durum est, sed ita lex scripta est.

Placet mihi hæc ultima assertio cum duabus præcedentibus de acceptatione populi summo potestati, vel ex eo etiam capite, quòd hoc pacto optimè conciliari possit videantur Auctores, in hac re prorsus in diversa abeuntes, & in speciem penitus contrarii, quorum multi, præsertim Juristæ, cum Nav. & Covar. absolute affirmant, acceptationem populi esse necessariam ad hoc, ut lex obliget, alii autem, præsertim Theologi, cum Suar. & Palao negant rotundè. Si itaque dicatur, priores intelligendos esse de perfectione legis accidentali, illius stabilitate, & firmitate in effectu, posteriores verò de perfectione legis substantiali, ac ejus obligatione subditis imponenda independentè ab ipsorum consensu, utrosque verum dicere deprehendetur, facileque solventur cujuslibet partis objectiones.

Oppones 1. Modus imperandi populo debet esse suavis, & genio moribusque subditorum magis accommodatus; cum debeat esse in ædificationem, non in destructionem. 2. Cor. 13. sed suavior est & accommodatior genio & infirmitati hominum, si requiratur consensus populi ad obligationem legis; ergo. Unde populus sub hac conditione in Principem transulisse credendus est potestatem legislativam; uti & Christus dedisse Pontificibus. 2. lex, quæ passim non observatur, est inutilis: ergo etiam, antequam inchoetur ejus observatio, est inutilis; sed lex inutilis non obligat: ergo lex non observari cœpta, seu non recepta à populo, non obligat: ergo requiritur acceptatio populi tanquam conditio necessaria, sicut applicatio, ut ignis urat. R. ad 1. Modus imperandi non solum debet esse suavis, sed etiam, & vel maxime efficax; qualis non esset, si f. ret in arbitrio populi obligationem legis recipere, vel non; adeoque sub conditione hujus consensus non potuit prudenter à populo in Principem transferri potestas legislativa; & multò minus id de Christo præsumendum est. Dein dum Monarchia Romana rursus renata est sub Imperatoribus, omnis potestas legislativa à populo in Principes absolute translata est. §. 6. Inst. de j. N. G. & C. l. 1. pr. ff. de Constit. Princ. Ad 2. Dist. Ant. est inutilis per accidens, & in effectu, nec stabilis est. C. Ant. est inutilis per se & ex natura sua, nec potens obligare. N. Ant. & ea, quæ inde inferuntur.

§. 3.

De Causa efficiente legis: seu quinam possint ferre leges?

26 Sciendum, extra dubium esse 1. quòd in rer homines existere debeat Potestas Legislativa, utpote indigentes aliqua gubernatione, postquam coeherunt in communitates; ubi enim non est gubernator, populus corrumpitur. Prov. 11. Sed

Gubernator nequit bene regere populum, nisi per bonas leges; ac proinde in eo resideat necesse est ferendi potestas; nec enim sufficit œconomica tantum vel dominativa potestas, vi cujus in personas præcisè dominium habetur; sed opus est gubernativa, quæ differt à dominativa, ferè sicut jus jurisdictionis à jure proprietatis, de quibus in Prolegomenis. Dominativa vel œconomica ferè solum respicit communitatem imperfectam, v.g. membra alicujus familiæ. 2. Quòd potestas hæc gubernativa & legislativa non resideat in quolibet homine, sed solum in illis, quæ eam vel à DEO, vel hominibus gubernatores sibi eligentibus, acceperunt. Itaque inquirendum hic est, quinam sint illi, penes quos populum gubernandi per Leges propositas sit potestas, seu jurisdictio legislativa, quæ nihil est aliud, quàm authoritas & eminentia quædam super alios ad eorum regimen & gubernationem per Leges à se constitutas, quæ dicitur Imperium merum. Porro cum aliæ Leges sint Canonice seu Ecclesiasticæ, aliæ Sæculares seu Civiles, item aliæ Universales & Generales, totam Ecclesiam, vel totam Imperium obligantes, aliæ verò Particulares & Municipales, certam duntaxat provinciam, dioccesim, civitatem, vel communitatem adstringentes, ideo in inquirendo Legislatore ad hanc divisionem respiciemus.

Dico 1. Leges Ecclesiasticas Universales ferre potest solus summus Pontifex. Prob. 27 Soli summo Pontifici, tanquam in Primatu D. Petri Successori, potestas in totam Ecclesiam & in omnes omnino fideles à Christo data est, sicut Petro; consequenter & leges ferendi pro omnibus: sed D. Petrus independentè à cæteris Apostolis, ac aliis fidelibus, data est à Christo Universalis potestas gubernandi totam Ecclesiam, ac omnes omnino oves Christi seu fideles, ut patet ex textibus, pascite oves meas &c. quodcumque ligaveris super terram, &c. Jo. 1. Marth. 16. ergo soli summo Pontifici competit potestas ferendi leges universales, quibus obligantur, quotquot volunt esse oves Christi, sive sint Prælati & Episcopi, sive inferiores Christiani: sive congregati in Concilio, sive solitariè sumantur; & quidem soli data est, non unà cum aliis vel Prælati, vel fidelibus; nam Christus, præsentibus licet Apostolis aliis, solum Petrum allocutus est, elque illimitatam potestatem pascendi & ligandi dedit in numero singulari, nimirum pascite, ligaveris, tibi dabo claves Regni Cælorum, super te edificabo Ecclesiam meam &c. Per hoc tamen minimè prohibetur summus Pontifex adhibere aliorum consilia, in d. si visum fuerit, etiam integra Episcoporum Concilia instituere, ac unà cum iis Leges ferre.

Quæres, an Papa in D. Petro ita solus acceperit potestatem legislativam, ut alii Episcopi nullam immediatè à Christo habeant, sed omnem immediatè à summo Pontifice, qui eam pro arbitrio ampliare vel limitare possit? 28. Ita omnino, non obstante, quòd aliqui, non quidem parem cum Papa, sed minorem

D 3

tamen,

tamen, à Christo immediatè iis concessam adstruant. Colligitur partim ex cit. textibus, partim ex usu Ecclesiæ perpetuo, cum Pontifex semper constituere Episcopos, eorum potestatem limitare, suspendere, vel ex iusta causa omnino auferre consueverit. Insinuat id *can. 11. caus. 2. q. 6. ibi: Romana Ecclesia vices suas ita aliis impertivit Ecclesiis, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Dices: Episcopi sunt successores aliorum Apostolorum, sicut Papa est Successor Principis Apostolorum D. Petri: ergo possunt Jure Divino, & potestate immediatè à Christo accepta, quod potuerunt alii Apostoli: sed hi à Christo acceperunt immediatè potestatem legislativam. & N. Ant. non enim sunt Apostolorum successores in Apostolatu, sed solum in Episcopatu, h. e. in potestate Ordinis & in Consecratione, non verò in iurisdictione & potestate legislativa, sicut tamen Petro quoad hanc succedit Papa; quia Petro soli, etiam præsentibus aliis Apostolis, aliquid speciale & plus quàm cæteris à Christo datum est, quod ad ejus successores transferri voluit, cum Ecclesiæ, quam super Petrum ædificavit, regendæ modum voluerit semper durare, nempe Monarchicum.

Dico 2. Leges Ecclesiasticas particulares, seu Statuta condere possunt 1. Cardinales, sed non nisi in Ecclesiis suorum titulorum. *c. 11. de Major. & obed.* Idque procedit etiam Sede Papali plenà. 2. Legati Sedis Apostolicæ, sed non nisi in provincia suæ Legationis. *c. fin. de Off. Leg.* & quidem valituras etiam finita Legatione, donec à Papa, vel successore Legato, vel Consuetudine abrogentur. 3. Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, sed singuli pro sua tantum particulari diocesi. *c. 2. de Majorit. c. 2. h. t. in 6. can. 4. seqq. caus. 9. q. 3.* Adeoque Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ non possunt ferre Leges pro diocesis suis suorum Suffraganeorum, & Episcoporum sibi subiectorum. 4. Abbates & alii Prælati exempti habentes iurisdictionem quasi-Episcopalem. Desumunt ex *c. 6. de Statu Monach.* sed non nisi pro sua quasi-diocesi. 5. Concilia Nationalia pro tota aliqua Natione: Provincialia pro suis Provinciis: Diocesana pro suis diocesis. per *can. 56. Dist. 18.* Concilia generalia Papæ non unita, vel ab eo non confirmata, nullius sunt potestatis, utpote acephala, Ecclesiam sine capite representantia, quibus nullam legitur Christus potestatem dedisse. 6. Capitulum Cathedrale Sede Episcopali vacante probabiliter pro tota diocesi. per *c. 11. 14. de Majorit. & c. un. eod. in 6. Panormit. Palao & alii contra Salas cum aliis.* Sede autem non vacante nihil potest in Diocesanos Capitulum. Communitates Religiosæ; quia non modò potestatem dominativam habent in suos subditos propter votum obedientiæ, sed etiam iurisdictionem ad eosdem bene gubernandos eis concessit Pontifex, ut Innoc. in *c. 7. de Statu Monach.* insinuat, An verò hæc potestas gubernativa & legislativa resideat in solo supremo Capite, an in Capitulo, vel in

utroque, desumi debet ex singulorum Ordinum Constitutionibus. Abbatissæ suis Monialibus præcipere quidem, non tamen Leges dictare possunt propter defectum Jurisdictionis Spiritualis.

Limitatur & explicatur assertio 1. quòd præfati Archiepiscopi, Communitates &c. nequeant ferre Leges Juri Communi contrarias, aut Legibus à Pontifice latis, aut Statutis ab eodem confirmatis; cum inferior nequeat imutare vel abrogare legem Superioris per *c. 1. 2. de Reliq. & Clem. 2. de Elect.* 2. quòd eorum potestas se non extendat ad res gravioris momenti, utpote quæ summo Pontifici in signum supremæ potestatis reservantur, & propter arduitatem suam sublimius tribunal postulant, ut habent plures *Can. d. 18. cit. c. Majores de Baptis. c. 1. de translat. Episc. c. fin. de off. Vicar. in 6.* cujusmodi causæ sunt, quæ pertinent ad declarationem articulorum Fidei, vel ad statum Universalis Ecclesiæ, vel ad privilegia & consuetudines Universales, ad Canonizationem Sanctorum, ad uniendos vel dividendos Episcopatus, ad impedimenta Matrimonii, ad unam Ecclesiam alteri subsciendam &c. 3. quòd Collegium Cardinalium non habeat potestatem similem ferendi Leges Universales vacante Sede Papali. qualem habet Capitulum Cathedrale in Diocesi particulari, vacante Sede Episcopali. *c. 3. de Elect. in 6. & c. 2. eod. in Clement.* ubi Cardinalibus Sede vacante solum conceditur potestas statuendi ea, quæ pro electione summi Pontificis, pro defensione Ecclesiæ, & obcurrentium periculorum aversione fuerint necessaria vel proficua; ac insuper cavetur, ne in alio negotio se intromittant: quod secus fecerint, irritum decernitur & inane. Cum igitur ampliorem potestatem Pontifices non concesserint collegio Cardinalium Sede Papali vacante, concesserint tamen Capitulo Cathedrati pro tempore Sedis Episcopalis vacantis, mirum esse non debet, quòd in isto resideat major potestas legislativa, ac in illo.

Dico 3. Leges Civiles Universales, & totum Imperium Romanum obligantes, ferre potest Imperator vel solus, ut olim, vel cum consensu Statuum, ut hodie. Prior pars constat ex *l. 1. & ult. C. de LL.* Posterior ex variis Imperii Recessibus & Imperatorum Capitulationibus, ut vocant. Eandem potestatem ferendi Leges Universales pro omnibus suis Provinciis obtinent Reges, ac alii Principes supremi, seu Superiorem non agnoscetes, vel sine vel cum consensu Procerum Regni, aut Parlamenti, prout cujuslibet Regni consuetudo vel Capitulationes habent. Idem dicendum de Regina, si sit Moderatrix & Domina Regni. per *c. 4. de arbit.* Idem de qualibet Republica perfecta, quæ videlicet suprema iurisdictione effulgens Superiorem non recognoscit. per *l. 9. ff. de J. & J.* Idem de Romano Pontifice quoad temporale ipsius territorium, utpote in quo suprema ipsi competit iurdictio temporalis. Porro ubi circa certas causas Civiles nihil statuunt Jura particularia Regnorum

v. g. Hispaniæ, Lusitaniæ, Galliæ, vel Jus Canonicum, tunc in illis Regnis, & in temporalit. territorio Papæ, observari solent Leges Imperiales, non ex absoluta necessitate, sed spontanea receptione; cum Imperatori non sint subiecta omnia regna & territoria Mundi, ut imperitè putabant aliqui Legistæ.

Dico 4. Leges Civiles particulares, seu Statuta localia, pro suis territoriis condere possunt Principes & Status Imperii tam Ecclesiastici quam Sæculares, uti Electores, Principes alii inferiores, Civitates Imperii liberæ &c. Et quidem Leges contrarias Juri Communi, si nempe immediatè subsint supremo Principi: per L. 9. cit. ibi: quod quisque populus ipse sibi jus constituit, id ipsius proprium civitatis est. Pat. normit. in c. fin. de consuet. n. 9. Felin. &c. Suffragante praxi & consuetudine, in qua fundatur illud vulgatum: quivis Imperii Status tantum potest in suo territorio, quantum Imperator in Imperio. Excipiuntur tamen ea, quæ Imperatori specialiter sunt reservata. Vid. Gail. de Pace publ. c. 6. Confirmatur: consuetudo potest derogare Juri Communi in aliquo loco particulari Imperii: ergo etiam Princeps vel Magistratus talis loci.

Oppones. Ergo etiam Episcopi poterunt in suis Diocæsi-bus Leges Ecclesiasticas Juri Canonico Communi contrarias, condere; quod tamen paulò antè negavimus. R. id non sequi; quia Jus Canonicum aufert hanc potestatem inferioribus Prælati-bus, Jus Civile ut à DD. & consuetudine explicatum eam indulget Statibus Imperii. Urgebis: consuetudine potest derogari Juri Ecclesiastico Communi in aliquo loco particulari: ergo etiam ab Episcopo talis loci. R. N. Conf. quia consuetudo, si sit rationabilis, fulcitur consensu Legali Papæ, expressio in c. fin. de consuet. Contra Statutum Episcopi non fulcitur tali consensu Papæ in Canonibus SS. expressio; imò reprobatur. arg. c. 2. de Elect. Clement. cit.

Dico 5. Nec Imperator, nec alius Princeps sæcularis, ferre potest Leges concernentes Ecclesiam, rem sacram vel spiritualem, aut personas Ecclesiasticas, præsertim si his personis vel Ecclesiæ sunt onerosæ. c. 7. 10. h. t. c. 49. de sent. Excom. Bulla Cœnæ casu 18. Bull. Urbani VIII. Romanus Pontifex an. 1641. l. 5. 12. & Auth. Cassi. C. de SS. Ecclesiis. Nimirum propter defectum jurisdictionis, à qua exemptas Ecclesias & personas Ecclesiasticas Divina ordinatione & SS. Canonum institutis pronuntiat Trid. Sess. 25. c. 20. de Ref. quam exemptionem Juris Divini etiam extendunt multi ad res temporales Ecclesiarum & Ecclesiasticarum personarum. per c. 30. de jurejur. & c. 4. de Cens. in 6. An verò & quid possit contraria his Canonibus consuetudo circa res temporales Ecclesiarum & Clericorum, dicemus ad tit. II. lib. II. de Foro compet. In specie autem ab Auctoritastanquam Leges injuriæ & irritæ reprobantur 1. quæ Ecclesiis & Ecclesiasticis personis imponunt vectigalia, angarias, collectas, & similes exactiones. 2. Quæ gravant personas Ecclesiasticas, de uno loco in alium mi-

grantes, exigendo certam partem bonorum, quæ ex hæreditatibus, legatis, donationibus &c. acquisiverunt, & secum deferunt, solvendam Fisco vel Communitati, quæ quota dici solet Abzug/ Abfarth/ Nachsteuer. 3. Quæ illas excludunt ab hæreditaria successione; vel, si ingrediantur Religionem, jubent esse contentas aliqua parte vel usufructu hæreditatis ad dies vitæ. 4. Quæ prohibent subditis, ne bona immobilia vendant, donent, aut alio modo alienent in Ecclesias & Ecclesiasticas personas. text. & DD. in c. fin. de Immun. Eccl. in 6. Vid. præter alios August. Michel in Theol. Canonico-Moralis Appendice 2. to. 1. de legibus Amortizationis. Viget quidem in quibusdam locis contraria praxis quoad aliqua ex dictis, sed passim verentur Scriptores, ne ista praxis corruptela sit & Divinæ maledictionis inductiva, ut passim etiam fuisse advertit in multis locis Spondanus in Hist. Eccles. Si dicas, rationem publicam efflagitare tales Leges, ne scilicet exhauriatur territorium, & nervus ferè omnis transferatur ad manus mortuas Religiosorum, Clericorum &c. Repono, viam omnibus esse apertam ad Summum Pontificem, qui re ad se delatà, & justitiâ causæ cognitâ facillè consentiet in talem Legem vel Statutum, si subsit justa causa. Hanc igitur reverentiam, uti debent, exhibeant Capiti suo, Vicario Christi.

Dico 6. Vicissim nec Summus Pontifex ferre potest leges per se & directè circa res temporales extra suum territorium temporale. Molin. Suar. l. 3. de LL. c. 6. n. 3. communis aliorum. Patet ex ipsa confessione Pontificum; nam Nicolaus I. can. 8. d. 10. asserit, Christum Ecclesiasticæ & Politicæ Potestatis officia discrevisse, nec Pontificem sæcularibus se debere negotiis immiscere. Et can. 6. d. 96. sed cum ad verum ventum est, ultra sibi nec Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Imperatorum usurpavit. Confirmatur: nec à Christo, nec à Principibus sæcularibus Papa potestatem ferendi Leges Civiles obtinuit, nec id probari potest; sicut Imperator nec à Christo nec à Pontificibus accepit potestatem ferendi Leges Ecclesiasticas. Dixi, per se & directè; nam per acciden- & indirectè potest Papa corrigere Leges Imperatorum & Regum iniquas, Ecclesiæ libertati præjudicias, & peccatum foventes.

Oppones. Can. 1. d. 22. asseritur, quòd beato æternæ vitæ clavigero (D. Petro) terreni simul & cælestis Imperii jura commiserit Christus. Item Bonifacius VIII. in Extrav. Unam Sanctam 1. de Majorit. postquam asseruit, in Ecclesiæ potestate duos esse Gladios, unum Spiritualem, alterum Temporalem, illum in manu Sacerdotis, istum in manu Regum, subjungit: oportet autem gladium esse sub gladio, & temporalem auctoritatem Spirituali subjici potestati. Ac Apostolus 1. Cor. 6. inquit: nescitis, quoniam Angelos judicabimus? quantò magis sæcularia: ergo Pontifex habet etiam jurisdictionem in sæcularia. 2. Pontifex defacto jam exercuit jurisdictionem in ipsos Imperatores & Principes, eos depo-

deponendo, subditos juramentò fidelitatis solvendo &c. Sic Leo III. an. 800. in festo Nativitatis Domini Imperium Occidentale Romanum ademittit Græcis, & transtulit ad Francos, vel potius (ut etiam loquitur Clement. V. in *Clement. l. m. de Jurejur.*) ad Germanos; cum Franci origine sint Germani teste Paulo Emilio, imò juxta complures ipse Carolus Magnus, cui Leo III. coronam Imperatoriam imposuit, fuerit Germanus, & juxta aliquos Bavarus. Sic Gregorius V. (qui fuit Suevus) vel, ut alii volunt, Innocentius IV. in Conc. Lugdun. 1245. (qui & Fridericum II. Imperio exuit) constituit 7. Electores, qui posthac eligerent Imperatorem Romanum: ergo à fortiori habent etiam jurisdictionem in Principum secularium subditos, eisque Leges dictandi. *¶* plurimi ad 1. Petro quidem concessa sunt jura coelestis & terreni Imperii, sed diversimode, unum videlicet directe, alterum verò indirectè & ita, ut eo uti nequeat, nisi Ecclesiæ libertas, & salus Spiritualis subditorum alicujus Principis secularis exposcat. Eodem modo gladius debet esse sub gladio, h. e. Potestas temporalis Spirituali non præjudicet. Sæcularia satis dijudicat Pontifex, si, quas ferunt Principes sæculares in animarum perniciem vel peccatum foventes, aboleat & corrigat leges. Ad 2. aliqui cum Auctore *Regalis Sacerdotii l. 1. d. 1. §. 1.* respondent, illam translationem Imperii fuisse necessariam ad conservationem & defensionem Ecclesiæ, adeoque Pontificem non esse usum jurisdictione temporali in Principes sæculares, sed Spirituali. Alii aliter respondent. Mihi abstrahendum est.

§. 4.

De Effectu Legis, nempe de obligatione, quam inducit. Ubi etiam de ignorantia & metu excusantibus.

Sciendum, certum esse 1. quòd Lex Naturalis & Divina obliget etiam in foro conscientie. 2. quòd Lex Humana, tam Civilis, quam Canonica, obliget saltem in foro externo, & sub culpa saltem Juridica & ad poenam; ea enim est natura Legis, ut aliquam obligationem producat tanquam effectum suum intrinsecum. per *l. 2. ff. l. 3. C. de LL.* Vis obligandi sub culpa dicitur vis *directiva* Legis, & vis obligandi ad poenam appellatur *coactiva*. Quæstio tamen agitur, an Lex humana, præsertim Civilis, obliget in conscientia & sub culpa Theologica coram DEO, speciatim an Lex fundata in falsa præsumptione; Lex poenalis, Lex imponens tributa & vectigalia, & Lex irritans certos actus, de quibus Legibus in particulari postea; nunc de Legibus reliquis. Et quia contingere potest, ut aliquis ignoret Legem, licet promulgatam, vel metu adigatur ad contraveniendum Legi humanæ, dubium oritur, an ignorantia, vel metus excuset à culpa vel poena, & quando.

36 Dico 1. Legislator humanus tam Civilis quam Ecclesiasticus potest, si velit, per suas Leges obligare in conscientia. Ita Catholici

contra modernos Hæreticos, libertatis, ut jactant, Evangelicæ assertores. Prob. 1. clarissimè ex Scripturis: *Omnis anima*, ait Paulus Rom. 13. *potestati sublimioribus subdita sit; non enim est potestas nisi à DEO: qui resistit potestati, DEI ordinationi* NB. resistit. Qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem NB. acquirunt. Potestas enim DEI Minister est, vindex in iram ei, qui malè agit. Ideo necessitate subditi estote, non solum propter iram, sed etiam NB. propter conscientiam. Idem Hebr. 13. *Obedite Præpositis vestris.* Et D. Petrus ep. 1. c. 2. *Subditi estote propter DEUM, sive Regi quasi præcellenti, sive Ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum; quia sic est voluntas DEI.* Prob. 2. Legislator humanus fert Leges nomine & auctoritate DEI, cujus agit vices, ut patet ex cit. textibus, & ex Prov. 8. Luc. 10. Mat. 18. ergo ei parendum sub peccato coram DEO. Imò ipsum naturale lumen dicitur, Superiori justè imperanti esse parendum. Idem persuadet omnibus bonis communis sensus: quis enim ex probè Catholicis non judicat se gravis in conscientia peccati reum, si ex negligentia non audiat Sacrum die Dominica, non confiteatur sua peccata in Paschate &c.? Prob. 3. Potestas obligandi in conscientia est omnino necessaria ad Rempublicam humanam ritè gubernandam; secus enim plurimi haud multum curarent Leges humanas, easque passim transgredirentur occultè, poenas autem impositas, si deprehenderentur, fraude vel vi eluderent. Si ergo velit, ut addidi in assertione, potest Legislator humanus obligare in conscientia, sive graviter, si patitur vel exigit materia gravitas, sive leviter, si ipsi visum fuerit, vel materia sit levis. Censetur autem obligare in conscientia, si utatur verbis præceptivis: vel statuatur in transgressores gravem poenam, v. g. excommunicationis, mutilationis &c. vel Lex versetur circa rem jam aliunde Jure Naturali vel Divino præceptam aut prohibitam. Secus si vel ex verbis Legis, vel ex circumstantiis materiae, & præcipue hominum, quibus fertur Lex, colligi possit, quòd Legislator contentus poenâ, si deprehendantur transgressores, in conscientia obligare nolit. Sic Haunoldus rectè advertit, Legislatorem non obligare ad actum directè præceptum vel prohibitum in conscientia, si ferat legem pro Communitate, in qua plerique sunt homines serviles, conditionis vilis, vitæ licentiosæ, peccata conscientie non multum curantes (uti v. g. sunt Leges Militares) quia ad hos homines absterrendos à transgressione Legis plus facit rigor poenæ, quam obligatio in conscientia. In dubio optimè interpretatur mentem Legislatoris consuetudo & persuasio subditorum. Cæterum licet verum esse existimem, Legislatorem humanum posse & solere nonnunquam obligare solum ad poenam, & directè non sub culpa in conscientia ad ipsum actum sua Lege præceptum, vel ad omissionem ejus: nihilominus

Dico 2. Omnis lex humana propriè dicta 37 semper & necessariò obligat in conscientia saltem ad aliquid. Ita cum Suar. de LL. lib. 3. c.

22. n. 9. Gibal. Palao, Glettle in *Select. qq. p. 1. q. 3. n. 4.* Prob. 1. Omnis lex propriè dicta in Legislatore supponit potestatem & voluntatem obligandi; per hanc enim voluntatem differt lex à consilio: ergo lex omnis propriè dicta essentialiter & ex natura sua obligat ad aliquid, aliàs lex non esset lex: & quidem obligat in conscientia, cum Jus Naturale & Divinum dicunt & declarent, obediendum esse præcipienti cum potestate & voluntate obligandi. Unde legislator humanus non potest non obligare saltem ad aliquid per suam legem; quamvis enim ab ejus arbitrio pendeat existentia legis, non tamen ab eo pendet essentia legis. Prob. 2. si aliqua lex non obliget in conscientia, ea esset vel lex purè poenalis, ut vocant, vel lex permissiva, vel leges irritantes, quæ præscribunt certam solennitatem ad valorem actuum, v. g. 7. testes ad legitimum Testamentum: atqui etiam ista obligant in conscientia ad aliquid; nam lex *merè poenalis*, quamvis non obliget in conscientia ad actum directè intentum, vel ad omissionem, v. g. venationis, obligat tamen in conscientia ad poenam subeundam, si delinquenti imponatur; imò Judicem obligat in conscientia, ut à lege determinatam poenam infligat. Lex *permissiva* non quidem obligat illum, cui favet, obligat tamen alios, ne impediant actum à Lege permissum, v. g. secundas nuptias. Lex *irritans* non quidem obligat ad certas solennitates in actu adhibendas, obligat tamen, ut aliquis actum, quem sine præscriptis solennitatibus celebravit nulliter, non defendat tanquam validum. Atque in hoc sensu sine omni limitatione verum est illud brocardicum: *lex justa in foro externo est etiam justa in foro interno.*

38. Oppones contra priorem maximè assertio- nem 1. Peccatum ex S. August. definitur esse dictum, factum, vel concupitum contra legem DEI: sed transgressor legis humanæ non transgreditur legem DEI: ergo non peccat: ergo. 2. Legislator humanus non potest præcipere actum internum directè: sed in solo actu voluntatis interno consistit peccatum in conscientia; nam coram DEO non peccat, qui ponit præcisè actum externum, v. g. occisionem hominis in foro: ergo. 3. poena peccati in conscientia est infernus: sed inferni poenam infligere non potest legislator humanus: ergo nec obligare sub hac poena. 4. Obligatio legis pendet à voluntate legislatoris: ergo in ejus arbitrio est obligare in conscientia vel non. 5. Imperatores antiqui & Ethnici nihil curarunt obligationem conscientie, vel poenam æternam al. erius vitæ; atque moderni Principes seculares eodem, quo illi, modo leges statuunt: Ecclesiastici autem saltem credendi non sunt velle obligare ad poenam æternam tunc, quando per suas leges decernunt poenam temporalem. 6. *Justo lex non est posita.* 1. Tim. 1. hoc est, baptizatus non potest ab homine imponi lex in conscientia obligans.

2. ad 1. N. Min. nam transgressio legis hu-
Lib. I. R. P. Pichler.

manæ saltem mediatè est transgressio legis Divinæ & Naturalis, subditos obligantis semper, ut Superiori legitime imperanti Deique vices gerenti obediant. Ad 2. transmissis præmissis potest negari *Conf.* Sed hoc omisso non opus esse ajo, ut legislator humanus directè præcipiat actum internum, si velit obligare in conscientia: præcipiendo enim actum externum eo ipso obligat in conscientia ad actum externum ritè ponendum; quem si ponat subditus, de interna mentis dispositione nihil curat legislator humanus. Retorquetur argumentum in obligatione privata, v. g. Titius tibi debet 100. florenos, hos ipsi condonare potes, vel exigere: si exigis, eum in conscientia obligas solum ad solutionem externam, haud multum sollicitus, an sis det bonæ vel malæ voluntate. Ad 3. dissimulatio iterum vicio syllogismi, dico sufficere, modò DEUS infligere possit & velit non obtemperanti legibus humanis. Retorsio potest esse, quam paulò antè dedi in deb. o privato, quo alterum obligas, etiam si poenam inferni nequeas infligere non solventi. Ad 4. pendet quoad existentiam C. quoad essentiam N. supposito, quod lex detur & duret, obligare debet ex natura sua. Id verum est, quod in arbitrio Legislatoris sit moderari obligationem, & rem de se gravem præcipere sub culpa levi; quamquam vicissim nequeat rem levem præcipere sub obligatione gravi, ut docet communis. Ad 5. Licet Imperatores Ethnici fortè non explicitè intenderint subditos obligare in conscientia & sub poena inferni, voluerunt tamen uti potestate sibi à DEO, mediante populo, concessa, & sic obligare, quantum poterant. Quin sufficit, quod legislator humanus simpliciter obligare intendat; eo ipso enim oritur obligatio in conscientia; quia ipse DEUS vult actum ab homine graviter præceptum vel prohibitum habere pro tali, & transgressionem vindicare. Superiores Ecclesiastici per hoc, quod adjiciant poenam temporalem suis legibus, malè præsumunt nolle in conscientia obligare ad actum directè intentum, nisi id aliquo modo indicent: &, quamvis non obligent ad actum immediatè intentum, debent tamen saltem sub veniali obligare ad temporalem poenam subeundam, casu quo transgressoribus imponatur, si velint legem manere legem. Ad 6. Illa interpretatio textus est hæretica. Melior hæc est, quod justus (seu baptizatus) lege Ceremoniali vel Judiciali antiqui Testamenti non obligetur amplius. Vel quod justus (seu DEUM amanti) lex non sit posita velut onus ingratum, & compellens agere bene, sed quod ipsi sit sua vis invitatio ad bonum, licet revera obliget.

Dico 3. Etiam lex fundata in præsumptione 39
falsa obligat in conscientia, si maneat vera lex. Ita quoad rem Saar. c. 23. à n. 6. Glettle n. 5. Antequam probetur assertio, eam sic explico. Lex fundari in *Præsumptione* dicitur, quando præsumit vel supponit aliquid, nimirum vel periculum aliquod universale, vel factum aliquod particulare, v. g. lex requirens præsen-
E tiam

tiam parochi & duos testes ad Matrimonium, aut 7. testes ad Testamentum præsumit & supponit adesse grave periculum variorum incommodorum & fraudum: lex præcipiens obediri sententiæ Judicis præsumit & supponit, eam esse justam. Quod suppositum si non subsistat, & re ipsa non detur, lex fundatur in præsumptione falsa. Unde etiam patet, legem posse fundari in præsumptione duplici modo, vel in præsumptione periculi generalis, vel in præsumptione particularis facti, delicti, vel casus. Si lex fundatur in præsumptione periculi universalis incommodorum, fraudum &c. etiam si in casu particulari periculum non subsistat, v. g. negandi Matrimonium, à Caio & Bertha clandestinè contractum, nihilominus tamen lex permanet, & consequenter obligat adhuc in conscientia Caium & Bertham; quia fundamentum legis est periculum, quod permanere potest respectu aliorum casuum, & cessante legis fine in particulari non hoc ipso cessat lex, ut habet communis. Econtra si lex fundatur in præsumptione alicujus facti particularis, qualitatis, culpæ, negligentiae, & tale factum &c. revera non subsistat, tunc lex non amplius durat, adeoque nec obligat in conscientia; quia fundamentum, ratio, & finis adæquatus legis cessat: sic sententia, qua condemnaris à Judice ad solvendum alteri, quod revera non debes, te non obligat in conscientia, si tibi certum sit, te nihil debere, & sententiam saltem materialiter esse injustam. Idque confirmant exempla & textus in c. 13. de Restit. Spoliat. § c. 44. de sent. Excom. Jam sic probatur assertio: Lex omnis, quæ & quamdiu existit, obligat in conscientia, ut patet ex assert. præced. Sed lex fundata in præsumptione falsa sæpe existit & permanet, ferè quoties nempe fundatur in præsumptione periculi communis, etiam si in casu aliquo particulari non subsistat: ergo obligat in conscientia. Quandoque autem lex fundatur in præsumptione periculi communis, vel tantum facti aut circumstantiæ particularis, desumi debet ex materia & verbis legis, item ex usu & communi legis interpretatione.

40 Dico 4. Invincibilis ignorantia legis humanæ excusat ignorantem à culpa in foro saltem interno conscientiae. Sumitur ex c. 2. h. t. in 6. Ratio est manifesta; quia ignorantia tollit voluntarium; cum nihil sit volitum, nisi cognitum: Sed quod voluntarium non est, formaliter & coram DEO peccaminosum non est. Invincibilis, inquam, hoc est, inculpabilis, vel probabilis, quam videlicet aliquis adhibita debita diligentia vincere seu deponere non potuit, vel quando quis nullam apprehendit obligationem investigandi; ut si tibi nihil incidat de die jejunii; vel si quidem incidat aliquid, tu tamen debitam diligentiam adhibeas ad cognoscendum, an sit dies jejunii, nihilominus tamen non innotescit: tunc enim licet comedis carnes, & non jejunas. Si verò ignorantia esset vincibilis, ut si tibi occurrat prævia suspicio vel dubitatio de die jejunii vel periculo peccandi; tu verò omittas debitam diligentiam

in inquirendo, non excusaret te à culpa: quia legem scire posses & deberes, ipsaque ignorantia tibi voluntaria, adeoque formaliter peccaminosa existeret: quidquid ergo ex tali ignorantia culpabili nascitur, voluntarium est in sua causa, v. g. comestio carnis in die jejunii. Culpa autem erit gravis vel levis pro magnitudine commissæ negligentiae.

Dico 5. Invincibilis ignorantia legis humanæ excusat ignorantem etiam à poena saltem in interno conscientiae foro. Ratio, quia cessante causa debet cessare effectus. c. 60. de appellat. Sed culpa est quasi causa poenæ, juxta c. 23. de R. J. in 6. sine culpa, nisi subijt causa, non est aliquis puniendus: ergo, ubi nulla est culpa in foro interno, locum non habet poena in foro interno. Accedit, quod leges solum adversus scientes mandata paraverint poenas. l. fin. ff. de decretis ab Ordine faciendis. Dixi rursus, invincibilis; nam vincibilis non excusat à reatu poenæ, quam DEUS infligit, nec à poena censurarum, quæ ligant animam, uti excommunicatio; nam c. 2. de Confit. in 6. ubi Bonifacius VIII. loquens de censuris per statuta promulgatis, ut advertit Laym. ad d. c. cum gl. sic pronuntiat: sententiis per statuta quorumcumque Ordinariorum prolatis, ligari volumus ignorantes: dummodo eorum ignorantia crassa non sit aut supina, hoc est, mortaliter peccaminosa. Excipe illos casus, in quibus ipsum Jus infligit poenam vel censuram iis tantum, qui certo modo transgrediuntur legem, puta scienter, temerè, presumptuose, contumaciter &c. quamvis enim alias ignorantia crassa & supina in Jure æquiparetur scientiæ quoad culpam, imò & quoad poenam censurarum juxta d. c. tamen si poenam statuens utatur tali expressione, non videtur talis poena incurri etiam ab eo, qui laborat ignorantia crassa & mortaliter culpabili, quia propriè non est scientia: in odiosis autem & poenalibus præse sumenda sunt verba legis. per c. odia. de R. J. in 6. Imò multi hoc etiam extendunt ad ignorantiam affectatam, seu directè voluntariam, qua aliquis studiosè non inquit in veritatem, ne suis desideriis contrarium intelligat; cum neque talis ignorantia, quamvis in Jure æquiparetur dolo, propriè scientia sit, nec verè contumacem constituat. Ex hoc etiam capite, quod censuræ non ferantur nisi in contumaces, c. 26. de appellat. aliqui ab earum incursione excusant omnes ignorantes, etiam si laborent ignorantia crassa & affectatà, cum quicumque ignorantes propriè contumaces non sint. Verum vehementer reclamatione c. 2. cit. Respondent quidem aliqui, & inter hos Aug. Michel, tales ignorantes non quidem excusari à culpa, sed à poena tantum: at per hanc responsionem prædicta constitutio videtur reddi inutilis; cum aliunde & per se clarum sit, ignorantiam crassam & supinam non excusare à culpa.

Quæres, an delinquens incurrat poenam à lege statutam, qui legem quidem scivit, poenam tamen adjectam invincibiliter ignoravit? & ad hanc difficilem quæstionem 1. si poena sit Medicinalis, nimirum excommunicatio vel alia

alia censura, eam non incurrit. Laym. l. cit. n. 1. quia ad incurrendam censuram requiritur contumacia & virtualis quidam contemptus: non autem contemnit, qui ignorat. l. 50. ff. Locati. Suar. de Censuris. d. 4. §. 9. n. 19. Excipe secundum dicta laborantem ignorantia crassa, quia & iste videtur contemnere, quando tam temere se committit periculo agendi contra prohibitionem sub censura. Ex hac doctrina, quod non incurrat censura ab ignorante, suo delicto esse annexam censuram, innumeri scrupuli tolluntur: Jus enim Canonicum & Bullæ Pontificiæ scatenit fulminibus excommunicationum & censurarum, quæ tamen à multis, alias etiam sac eruditis, invincibiliter vel saltem sine culpa gravi ignorantur, ac proinde saltem in foro interno non incurrunt. Nec obstat, etiam si actus sit etiam prohibitus Jure Naturali aut Divino. Sanch. lib. 9. d. 32. n. 9. §. 2. si pœna, quæ ignoratur, sit vindicativa, & propter delictum etiam Jure Naturali vel Divino prohibitum lata, v.g. propter furtum, adulterium, homicidium &c. nec lex principaliter intendat pœnam, incurritur etiam ignorantia, quamvis non sit obligatio exequendi in se pœnam talem ante sententiam Judicis. Item incurritur, si lex in pœnam statuatur inhabilitatem vel irrotationem aliquam, sed principaliter inhabilitatem vel irrotationem actuum, pœnam verò intendat secundario, uti sunt irregularitates ex homicidio illicito. Covar. in c. Anna Mater de sent. Excomm. p. 1. §. 10. à n. 8. §. 7. Si autem lex est verè pœnalis, & pœnam intendit principaliter eum in finem, ut puniat delictum, & homines intuitu hujus pœnæ abstergeantur à delictis hujusmodi perpetrands, probabiliter non incurritur pœna, quæ ignoratur esse annexa delicto, contra Legem humanam commissio. Sumitur ex Th. Sanch. lib. 3. d. 17. n. 9. §. 11. & aliis, qui docent, pœnam ignoratam non incurri. Pariter non incurrit etiam pœnas civiles, si sint extraordinariæ, ab illo, qui ignoravit esse annexas suo delicto, docet Suar. Sanch. Palao apud la Croix. de LL. n. 768. Ratio utriusque est, quia alias delicta inæqualia punirentur pœna æquali; gravius enim delinquit, qui violat legem, sciens non solum legem, sed etiam pœnam annexam, quam qui violat legem, & hanc solum scit: ergo qui solum legem scivit, non verò pœnam adjectam, præsertim extraordinariam, non incurrit pœnam; alias enim eodem modo puniretur, quam qui utramque scivit, & legem & pœnam adjectam. Adde, quod ignorans pœnam non ita cognoscat rigidam obligationem legis, consequenter minus peccet, quam legem & pœnam simul cognoscens: ergo æquum est minus puniri talem. Extendit se probabiliter responsio etiam ad leges illas, quæ statuunt aliquam inhabilitatem per modum pœnæ, si illam inhabilitatem principaliter ut pœnam intendunt: sic juxta P. Krimer ad tit. de eo, qui §. c. n. 1011. & quosdam alios non incurritur impedimentum dirimens Criminis ab eo, qui ignorat, impedimentum hoc esse annexum suo delicto. Vid. infra n. 66.

Lib. I. R. P. Picler.

Dico 6. Ignorantia Juris Manifesti, seu Le. 43
gis humanæ certæ, licet coram DEO sit inculpata, regulariter tamen in foro externo non excusat ignorantem à culpa Juridica, ut nec à pœna. Ratio; quia Leges humanæ, facta promulgatione, habent completam vim obligandi totam communitatem, & præsumuntur sciri ab omnibus: ergo tam diu habentur omnes in foro externo pro legum gnaris, donec probaverint ignorantiam, quam ad sui excusationem prætendunt. l. regula §. sed juris ff. de J. §. F. J. ibi: Regula est, Juris ignorantiam cuique nocere, facti verò ignorantiam non nocere. Nec permittitur legum ignorantia. l. penult. C. eod. Accedit praxis tribunalium, pœnas infringentium transgressoribus legum, etiam si dicant, se ignorasse leges ipsas, vel pœnam ab eis taxatam, nisi debite probent, se ipsas leges ignorasse. Ratio potest esse; quia Leges pœnam temporalem externam statuentes vindicare intendunt magis inobedientiam erga DEUM, quam contumaciam erga homines, & sanare per modum medicinæ. Dixi tamen, regulariter; in quibusdam enim personis toleratur ignorantia Juris, & scientia non præsumitur, si se scivisse legem inficientur: tales sunt Minores 21. annis: milites: rustici, & mulieres, saltem quando certant de damno vitando. Hos itaque excusat à culpa Juridica, & pœna, etiam in foro externo, ignorantia Legis.

Dico 7. Metus vel periculum gravis mali, vel jacturæ in vita, membris, fama, fortune &c. regulariter excusat ab observatione legis merè humanæ, & quidem in utroque foro. Ita communior. Colligitur ex c. 2. de observ. jejun. c. 31. de sent. Excomm. Ratio autem est; quia Legislator humanus nec vult nec per se potest obligare cum tam gravi incommodo; siquidem nec Respublica potestatem accepit subditos suos (extra causam gravem & publicam) privandi vitæ, fortune &c. consequenter neque cogendi ad subeundum tale periculum: & legum humanarum materia non debet esse nimis ardua, ut n. 6. docuimus, nimiumque difficilis infirmitati humanæ. Dixi, regulariter, & per se; sunt enim duo maxime casus, in quibus humana lex cum certissimo etiam vitæ periculo obligat. 1. Quando legis humanæ transgressio fit intrinsecè mala, vel Divino honori aut Sacre Religioni injuriola: sic non potes licite comedere carnes die Veneris, si id jubeas facere in contemptum Religionis sub minis adimendæ vitæ. Sic SS. Papa Clemens XI. uno abhinc anno declaravit, Siculos obligari observare interdictum, cui ipse supposuit quasdam Ecclesias Siciliæ, etiam cum certo periculo fortunarum, exilii &c. quod Regii contra mandatum Papæ observari prohibebant; quia interdictum non observare in his circumstantiis est præjudiciosum Auctoritati Pontificiæ, ac per consequens Religioni, ac cedit in contemptum Clavium Ecclesiæ. 2. Quando bonum Reipublicæ, vel communis necessitas id exigit: sic lege humana potes obligari ad assistendum pestiferis, ad custodiendam

E 2.

dam

dam civitatem ingruente bello &c. quia Jus Naturale dicitur, bonum publicum esse preferendum privato. Itaque in his casibus lex obligans non amplius est merè humana, sed jam concurret lex Naturalis, quæ per humanam adjuvatur & magis declaratur. Quando autem urget *Lex Naturalis*, nullus metus, nullum periculum excusat, quia est immutabilis, utpote præcipiens intrinsecè bona, vel prohibens intrinsecè mala. Atque de prohibitis Jure Naturali intelligendum est, quod c. 5. de his, quæ vi dicitur: licet metus attenuet culpam, non tamen eam prorsus excludit: quod minuat culpam, inde provenit, quia minuit voluntarium; quod enim ex metu fit, fit aliquo modo contra inclinationem; quamvis absolute voluntariè & liberè fiat juxta illud: *coacta voluntas est voluntas*. juxta l. 21. §. 5. ff. quod met.

- 45 Petes, an etiam excuset gravis metus vel periculum ab observatione Legis Divinæ Positive? R. cum distinctione: si aliquid præcipit vel prohibet in bonum privatum subditorum, uti est lex de integritate confessionis, de præmittenda confessione sumptioni Eucharistiæ &c. non obligat indispensablem, sed metus gravis mali aut periculum magnæ jacturæ excusat. Si verò aliquid præcipit vel prohibet in bonum commune, & propter utilitatem vel necessitatem Reipublicæ, uti est lex de sigillo Confessionis Sacramentalis, de consecratione utriusque speciei in Eucharistia, de non imperianda absolutione indignis &c. tunc indispensable est & semper obligat, non obstante quocunque metu vel periculo. Quondam autem respiciat bonum commune, vel privatum lex Divina Positiva, arduum est in specie determinare. Vid. Sanch. l. 1. in Decal. c. 18.

§. 5.

De Subiecto Legis: seu quanam obligentur Legibus.

- 46 Sciendum, expediti juris esse, quòd Legibus obligentur soli subditi, rationis & doli capaces, cum Lex necessariò procedat ab habente iurisdictionem, sique directiva actionum humanarum. Quare legibus Ecclesiasticis non obligantur Infideles, non baptizati. c. 8. de divort. Trid. Sess. 14. c. 2. de Sacram. Pœnit. quamvis obligentur Jure Divino Baptismum suscipere & Ecclesiam ingredi. E contra Hæreticos ligant per se leges Ecclesiasticæ, uti & Apostatas, quia per baptismum subiecti sunt veræ Christi Ecclesiæ, manentque subiecti semper, sicut character Baptismi perpetuò manet. tit. de Heret. & Apost. Excitantur tamen per accidens sæpe propter ignorantiam hujus subjectionis & obligationis suæ. Controversum verò est, utrum teneantur legibus 1. Legislator. 2. pueri, ebrii, dormientes, amentes. 3. peregrini legibus suæ patriæ, item locorum, ubi transeunt, particularibus statutis. 4. vagi legibus loci, in quo existunt. 5. Clerici legibus Principum & Magistratum secularium. 6. Religiosi legibus Episcopalibus.
- 47 Dico 1. Legislator Princeps non tenetur legibus suis, nisi ex quadam decentia. Prob. 1.

ex l. 23. ff. de Legat. 3. ibi: decet enim tantæ Majestati eas servare leges, quibus ipse solutus esse videtur. Et l. 31. ff. de LL. clarè assertitur: Princeps legibus solutus est. Prob. 2. obligatio legis Positive tota pender à voluntate Legislatoris: ergo ipsum ligare efficaciter non potest, utpote auferibilis per ipsum, quoties observare nollet. Prob. 3. Nemo potest in seipsum exercere jurisdictionem propriè: cum nemo sit suus superior vel subditus, nec imperare sibi, neque se prohibere, ut ait l. 51. ff. de receptis, qui arbitrium. Dixi 1. Legislator Princeps: si enim legislator sit Magistratus ex pluribus constans, Senatus, Capitulum cum Prælato, vel Concilium Diocesani cum Episcopo suo, quilibet tanquam privatus, & membrum communitatis, tenetur observare legem, per c. 6. h. t. nam quatenus sunt personæ singulares non sunt Magistratus, ad cujus constitutionem requiritur Collectio. Dixi 2. Legibus suis: si enim suæ non sint, h. e. ab ipso Legislatore provenientes, sed ab alio superiore, vel à DEO, vel à Natura, utique obligabitur talis Princeps, & quidem titulo obedientiæ, sicut alii subditi: cum respectu hujusmodi legum non sit legislator. Dixi 3. non tenetur, h. e. neque quoad vim coactivam, seu coercitivam, quæ consistit in hoc, quòd transgressor Legis incurrat reatum poenæ, & per poenam à Lege statutam coerceri possit: neque quoad vim directivam, quæ consistit in hoc, quòd transgressor Legis incurrat reatum culpæ, & peccet contra obedientiam; quia qui Superiorem non habet quoad talem legem, à nullo puniri, ac ipse nulli obedire potest: nam respectu sui ipsius nec superior nec inferior, minus superior & inferior simul esse potest. Si verò per vim directivam, ut aliqui videntur sumere, intelligas non vim obligatoriam dependentem à Legibus ipsius Legislatoris ortam, sed solummodo decentiam & honestatem naturalem, admitto, eum obligari quoad vim directivam; siquidem. Dixi 4. nisi ex quadam decentia; nam ex æquitate & convenientia Naturali videtur teneri suis etiam Legibus, quando hæ respiciunt materiam communem, & Legislatori æquè ac subditis convenientem; præsertim circa solennitates contractibus, & taxam mercibus à se statutam; id enim exigit Jus Naturale & Justitia Communitativa. Adde, quòd Principis exemplum apud subditos plurimum valeat in utramque partem, ad observantiam Legum, & neglectum earundem.

Oppones 1. Si Legislator Princeps non tenetur Legibus suis quoad vim directivam, Pontifex non peccabit Sacrum non audiendo in die festo; & Matrimonium validè contraheret; item valebit Testamentum Principis sine debita solennitate ab ipso præscripta confectum &c. sed hæc per se sunt absurda. 2. instar regulæ asseritur in c. 6. cit. quod quisque juris in alterum statuit, etiam ipsum debere eodem uti. Additur: patere legem, quam tu ipse tuleris. Et can. 2. d. 9. affirmatur, Principem legibus teneri suis. Accedit l. 4. C. de LL. dicens: digna vox est Majestate regnantis, legibus alligatum se Principem pro-

proferri. *§. ad 1.* Pontifex, non audiens Sacrum die festo, non quidem peccat contra legem Ecclesiasticam, utpote suam; potest tamen peccare contra Jus Naturale ratione scandalii, vel venialiter contra Iustitiam Legalem, quæ obligat, ut pars Communitatis se conformet toti, etiam si Caput sit; turpis enim est omnis pars suo toti non conveniens. *can. 2. d. 8.* quæ tamen conformitas non censetur graviter violari per unum tantum vel alterum actum difformem. Matrimonium Pontificis, carentis impedimento Juris Naturalis, esset quidem validum, a ratione voti, scandalii &c. graviter illicitum: sic & Testamentum Principis utique valeret, &c., nisi ex accidenti redderetur illicitum, etiam si quæ peccato fieret, non observata solennitate ab ipso introducta. Ad 2. Illa Jura, uti & alia similia, plus non evincunt, quam Legislatorem suis legibus legibus ex decencia naturali, vel ne det scandalum &c.

Dico 2. Pueri & puellæ legibus humanis obligantur sub peccato post annum 7. ætatis completum, saltem regulariter: non verò antea, ita communiter partim contra D. Antonium & pauculos alios, qui putabant, eos ante pubertatis annos non obligari, partim contra alios, qui censent eos obligari ante completum septennium, casu quo citius adepti fuerint usum rationis. Quod teneantur post 7. ætatis annum expletum, sic probatur: Lex humana non determinans certum tempus recte censetur obligare illos, qui sunt rationis compotes, adeoque obligationis capaces. per *c. 12. de Penitentibus*, ubi utriusque sexus fideles omnes, postquam ad annos discretionis pervenerint, jubentur, saltem semel in anno omnia sua peccata confiteri: sed post completum 7. ætatis annum pueri & puellæ fiunt, & sunt ordinariè rationis compotes, & præsumuntur habere annos discretionis: ergo. Quod autem ante completum septennium nunquam obligentur, etiam si ob præcocitatem ingenii citius sapiant, inde suadetur; quia leges humanæ attendunt ad ea, quæ communiter & ordinariè contingunt, neque præsumitur legislator humanus velle obligationem imponere, nisi secundum communem Naturæ cursum: sed ante septennium completum communiter & ordinariè non adest sufficiens usum rationis: ergo. Nec est ratio extendendi leges humanas ad casus raro & merè per accidens eventientes, imò est ratio non extendendi, tum quia versamur in materia odiosa, nempe de imponenda obligatione, tum quia alias plurimi orirentur scrupuli, si respectu quorundam citius inciperet obligatio. Dixi 1. *legibus humanis*: lex enim Naturalis & Divina statim obligat adeptos usum rationis, & præceptum sufficienter cognoscentes, etiam si septennium necdum attingerent: diversis autem diverso tempore accidit sufficiens rationis usus: puellæ, sicut citius fiunt puberes, etiam citius sapiunt, quam pueri ordinariè, uti & filii nobilium, quam rusticorum, ob meliorem educationem. Dixi 2. *sub peccato*: poenas autem ordinarias à legibus humanis decretas non incurunt ante annos pubertatis. *c. 1. 2. de delictis pæ-*

rorum: imò de Jure Civili, quamdiu minores sunt, ordinariè mitigari solet poena. *l. 37. ff. de Minor.* Atque hinc impuberes non incurunt ullam excommunicationem, non modò ab homine, sed etiam (quod negat Suar. *de Censuris d. 5. §. 1. n. 9.* Ugolin. & Azor) à Jure latam, excepta excommunicatione Canonis propter percussione Clerici, & excommunicatione lata in ingredientibus Monasteria Monialium. *c. 58. de sent. Excomm. Trid. Sess. 25. c. 5. de Regular.* Pariter irregularitatem, sicut prædictas duas excommunicationes, ortam ex homicidio incurunt etiam impuberes, per *Clem. un. de homicid.* Dixi 3. *saltem regulariter*: quippe post completum etiam septennium leges humanæ non obligant. 1. si nondum adest usum rationis. 2. si dubium sit de sufficiente capacitate ad implendum id, quod lex humana præcipit: sic in praxi latius esse videtur, si Parochi non omnes statim post septennium admittant ad confessionem, sed per unum vel alterum annum differri curent, quos non sufficienter calere advertunt essentialia Confessionis, præsertim dolorem de peccatis & propositum; cum justa sit causa non observandi præceptum Ecclesiæ, ubi est periculum violandi Juris Divini per frustrationem Sacramenti. Multò magis oportet differri Communionem, donec tanti Mysterii Majestatem ritè valeant æstimare, scilicet usque ad 10. vel etiam 12. ætatis annum: quæ determinatio prudentis Confessarii vel Parochi arbitrio relinquitur. 3. si ipsa lex aliud tempus designet: quo modo designat 21. annos completos pro obligatione jejunandi, & 16. annos pro valore Professionis Religiosæ. Quod de pueris ante usum rationis dictum, etiam de perpetuò amentibus intellige.

Quid autem sentiendum de ebriis, dormientibus, non perpetuò amentibus, seu habentibus lucida intervalla, quibus sapiunt, & de iis, qui ignorant legem? & obligantur legibus etiam Naturalibus & Divinis, sed per accidens excusantur à peccato formali, si eas transgrediuntur, & propter circumstantiam aliquam somni, ebrietatis &c. quæ ipsos privat vel usu rationis, vel advertentiâ ad obligationem requisitâ, transgressio ipsis non imputatur ad culpam & poenam (saltem si, cum se inebriarent, non præviderint, transgressionem legum in ebrietate probabiliter secuturam) quamvis materialiter peccent, seu re ipsa agant contra leges, sub quibus & ipsi comprehenduntur. Nam discrimen bene notandum est inter hæc duos: *non obligari à lege*; & *excusari ab observatione legis*, etiam videatur esse questio nominis: quippe qui non obligantur, seu non comprehenduntur à lege, illam nec materialiter nec formaliter violant, ut bruti, infantes, perpetuò amentes: qui verò obligantur, seu comprehenduntur sub lege, excusantur tamen per accidens, violant illam materialiter, sed non formaliter. Atque ex hoc discrimine

Deciditur questio illa in praxi utilis, an licitum sit cooperari ad actionem lege prohibitam vel ad eam inducere illos, qui legem observare non tenentur. *§. enim cum distinctione*: licet

tum est cooperari cum his, qui à lege non comprehenduntur; non verò cum illis, qui comprehensì excusantur hic & nunc per accidens. Ex quo inferitur, pueris ante septennium, perpetuò amentibus, non baptizatis, licetè apponi carnes in die jejuni; non item ebrio, dormienti, per intervalla desipienti, vel ignoranti, esse diem jejunii. Dices: non haberes usum rationis non comprehenduntur à lege: sed ebrii non habent usum rationis: ergo non comprehenduntur: ergo & istis possunt apponi carnes. 2. Illis licetè apponuntur carnes, quibuscum in lege jejunii dispensatum est, quamvis aliàs in ea sint comprehensì: ergo & ebriis &c. *¶* ad 1. Dist. *Maj.* non habentes usum rationis stabiliter, & velut habitualiter. *C. Maj.* solum transeunter, ad modicam temporis moram, & per accidens, quales sunt ebrii. *N. Maj.* Urgebis: nec pueri stabiliter carent usu rationis, & tamen non comprehenduntur in lege. *¶* N. iterum paritatem; nam pueritia est impedimentum naturale acti hominum generi congenitum: ebrietas verò privat usu rationis violenter & per accidens tantum. Replicabis: ergo licebit pueris & perpetuò amentes etiam incitare ad ea, quæ sunt contra legem Naturalem, & intrinsicè mala sunt. v. g. ad blasphemias, actus lascivos &c. sicut licet bruta carnaliter inter se conjungere. *¶* ad hanc satis difficilem replicam cum Palao & Aug. Michel, etiam pueros ante usum rationis, & perpetuò amentes comprehendendi à legibus Naturæ, ac iis obligari, & tantum excusari per accidens, partim quia aliàs non potest dari ratio, cur pueros & perpetuò amentes non liceat ad actus juri Naturali contrarios in objectionem allatos incitare, quod tamen juxta plerosque illicitum est, partim quia leges Naturales congenitæ sunt Naturæ rationali, quamvis aliqui in actu secundo per accidens uti ratione nequeant. *¶* nunc ad 2. *N. Conf.* nam per dispensationem tollitur lex, non per ebrietatem &c.

⁵² Dico 2. Peregrini non obligantur legibus sui domicili & patriæ, à qua absumt, si tales leges non obligent in loco, ubi morantur, vel transeunt. Communis, & sumitur ex c. 2. h. t. in 6. ibi: extra territorium jus dicenti impune non paretur: quia extra territorium existens non est subditus: lex autem non alios ligat nisi subditos, & legislator tui domicili extra territorii sui limites nihil habet, quod tibi imperet. Adde, quòd valde conveniens sit se accommodare incolis loci, ubi quis existit, juxta tritos illos versus: *si fueris Romæ, Romano vivito more: si fueris alibi, vivito, sicut ibi.* Et S. Aug. in can. 11. d. 12. ait: *ad quam fortè Ecclesiam veneris, ejus morem serva.* Dixi 1. Peregrini, seu forenses, qui quidem aliqui habent domicilium, in illo tamen loco, in quo morantur actu, nec domicilium, nec quasi Domicilium sortiti sunt: per Domicilium intelligitur habitatio, saltem capta corporaliter, cum intentione stabiliter manendi in tali loco: per quasi Domicilium verò intelligitur habitatio realis capta cum intentione in tali loco persistendi per majorem saltem anni partem, ut solent studiosi extra patriam versantes in Academiis, Mercatores, Milites præsi-

diarii, operam suam locantes ad longius tempus, ut famuli, ancillæ &c. Et hi, & illi, postea habitatione physica cum prædicta intentione juxta communem cessant esse peregrini, & statim fiunt subditi, obliganturque legibus loci, in quo morantur, prima die; quamquam non desint, qui apud Sanchez l. 3. de Matrim. d. 18. n. 8. dicant, quasi Domicilium non sufficere ad inducendam obligationem legum talis loci, & verum domicilium nactos primum post diuturnam habitationem obligari.

Oppones. Ex data doctrina sequitur 1. quòd aliquis è loco domicili sui egrediens, ubi viget lex Ecclesiastica, secundum se universalis & lata pro tota Ecclesia, v. g. jejunii Quadragesimalis, & commorans in loco, ubi hæc lex communis est sublata vel per dispensationem, vel consuetudinem, non teneatur observare talem legem, v. g. si in Quadragesima civis Dilinganus, ubi non est dispensatum, iret Lavingam, ubi est dispensatum in usu carnis, posset Lavingæ comedere carnes, & consequenter si eodem die rediret Dilingam, etiam hic cœnare, quia destructa per eum carnis substantia jejunii, non est obligatio abstinendi à secunda refectioe. Item Italus transiens per Germaniam posset comedere lacticiam &c. sed ista videntur nimis laxa. 2. sequitur, quòd aliquis studiosè posset egredi ad locum, ubi lex sui domicili non viget, eum in finem, ut posset v. g. comedere carnes in Quadragesima, ut posset clandestinè contrahere Matrimonium in loco, ubi Tridentinum quoad hoc non est in usu: sed hujusmodi sunt absurda, & in fraudem legum. Sequitur 3. quòd aliquis in die quodam festo, quem celebrat Dilinga, non autem Lavinga, posset manè abire Lavingam, & sic evitare obligationem audiendi Sacri. *¶* ad 1. *N. Min.* Non enim est ratio, cur peregrinus non possit gaudere favore locali, ubi existit, etiam si lex sit communis & de se universalis, in tali autem loco non observetur licetè vel propter dispensationem, vel propter privilegium locale, vel propter consuetudinem. Ad 2. *N. iterum Min.* concessa *Maj.* cum Suar. Less. Sanch. per ea, quæ dicit *N. 28.* &c. contra Sairum, Rebullum; quia, qui utitur jure suo, non agit in fraudem. l. 55. ff. de R. J. sed studiosè egrediens eum in finem, ut libere tur à legis obligatione, utitur jure suo: quia lex v. g. jejunii non prohibet egressum etiam ex tali fine, sed solum præcipit in hoc loco observationem jejunii: excipe tamen alterum casum de egrediente in locum, ubi Trid. non est receptum, ut ibi contrahat clandestinè, propter specialem prohibitionem & constitutionem Urbani VIII. apud Lugo in Responsis Moralibus l. 1. dub. 36. Ad 3. Dist. sequelam: posset manè abire Lavingam, si post abitum celebratur adhuc Missa Dilingæ. *C. secus. N. sequelam.* Ratio distinctionis est, quòd lex præcipiens auditioem Sacri obliget pro aliqua latitudine temporis ita, ut, si prævideatur postea non amplius audiri posse, tenearis prævenire: si itaque abires Dilingam tali tempore, post quod non amplius dicetur ibi Sacrum, poneres impedimentum eo tempore, quo te obligat lex ad Missam: si verò abires citius, nondum te obligaret lex

ad

ad audiendum Sacrum, cum posses differre usque ad ultimum Sacrum: & sic non ageres in fraudem Legis: ille enim solus censetur agere in fraudem legis, qui ponit impedimentum observationi legis, quem actu jam obligat lex, ut non ponat impedimentum. v. g. qui obligatus ad horas Canonicas non sibi comparat Breviarium, cum posset. P. Busenbaum & alii absolute negant, talem teneri ad Sacrum audiendum, antequam exeat ad territorium, ubi dies festus non est. Quod Gobath non improbabile iudicat.

¶ Dico 4. Peregrini regulariter nec obligantur legibus locorum, ubi transeunt vel morantur, saltem particularibus. Ita cum *gl. in can. n. d. 12. v. liberas*, citante S. August. uterque Sanchez, Thomas & Joannes. Sylv. Laym. l. 1. tr. 4. c. 12. n. 4. & alii contra Navar. Suar. aliosque multos, quorum sententiam Suar. lib. 3. de LL. c. 33. vocat communem Interpretum. Probatur: peregrini & advenæ non subsunt jurisdictioni Magistratuum, in quorum territoris hospitantur & transeunt; quia non subsunt ratione domicilii, aut quasi domicilii, non ratione contractus vel delicti (quia supponitur, eos in tali loco non contraxisse, non deliquisse) nec alius modus, quo subijciantur, assignari potest: sed nullus obligatur Legge nisi subiectus jurisdictioni Legislatoris; ut Adversarii non negant: ergo. Dixi 1. Regulariter, nam excipitur 1. si peregrini celebrent in tali diversorio contractum, vel perpetrent delictum; his enim titulis fiunt subditi. c. fin. de for. compet. 2. si ex transgressione Legum incolæ sumerent scandalum, ut si quis advena in die festo talis loci proprio caderet publice ligna: quod scandalum cessat, si transgressio fiat occultè, vel videntes moneantur, quod iuxta probabilem sententiam Doctorum exteri non teneantur Legibus locorum, ubi morantur. 3. Si violatio talium legum cederet in detrimentum boni publici, vel etiam privatorum, in territorio, ubi commorantur: ut si vellent extrahere frumentum, equos, apparatus bellicum, merces &c. cum præjudicio incolarum, apud quos prohibetur talis exportatio specialiter propter bonum publicum, & non tantum generaliter, quo modo omnis lex spectare debet bonum publicum. 4. Si Leges specialiter sint latæ pro peregrinis, v. g. ne quis ultra triduum maneat in urbe. 5. Addunt plerique contra Jo. Sanch. & nonnullos alios, calum, quo Leges loci. per quem transis, etiam dantur & vigent in Patria tua, vel in loco tui domicilii. Sed hoc ex ratione difficulter probatur; nam Legibus patriæ absens non tenetur, ut assertione præcedente dictum: ubi autem transis, vel hospitaris, non es subditus. Dixi 2. Saltem particularibus; major enim est difficultas, si in loco domicilii tui non sit in usu lex aliqua communis, v. g. abstinendi à Lacticiniis. can. denique d. 4. tu verò transis in loco, v. g. in Italia, ubi viget hæc lex communis; tunc enim probabilius teneris in loco transitis, vel ubi hospitaris, observare talem Legem communem, ut fert tutior & communior opinio ex eo capite, quia consuetudo vel pri-

vilegium, vi cuius in tuo Domicilio vel Patria non observatur hæc lex, est locale, non personale, adeoque non egreditur è loco cum personis: ergo nullam amplius habes causam excusantem. Excusat tamen te Sanch. de Matrim. lib. 3. d. 18. n. 7. cum quibusdam aliis, ob quorum auctoritatem Ludov. Engel hic n. 30. non audet peccati mortalis damnare illum Germanum, qui per Italiam iter faciens in Quadragesima privatim & sine scandalo vescitur lacticiniis, uti ovis, caseo &c.

Oppones 1. Peregrini sunt subditi Magistratibus locorum, ubi transeunt: ergo. Ant. patet tum ex eo, quod pro ipsis speciales possint leges decerni, ut fassus sumus; tum ex eo, quia peregrini possunt Sacramentaliter absolvi à parochis locorum, ubi hospitantur: absolutio autem hæc supponit jurisdictionem in dante. 2. Sacerdos veniens ad locum interdictum non potest ibi celebrare: ergo obligatur lege particulari hujus loci. 3. Peregrini sentiunt commoda locorum: ergo æquum est, ut sentiant & onera, nempe legum. 4. Si fueris Romæ, Romano vivito more. Et: ad quamcunque Ecclesiam perveneris, ejus morem serva, ut dictum ex can. n. cit. R. ad 1. N. Ant. In ordine ad Leges specialiter pro peregrinis latas habet quidem Magistratus loci jurisdictionem ex voluntaria & tacita prorogatione peregrinorum, quæ se ipsi subijcere censentur per hoc, quod talem locum ingrediantur: sicut Jure Naturæ & Gentium subijciuntur quoad leges, quarum violatio cedit in præjudicium Reipublicæ; apud quam degunt ad tempus. Parochi absolvent Peregrinos ex tacita licentia propriæ eorum parochi, adeoque vi jurisdictionis delegatæ. Ad 2. Talis Sacerdos non prohibetur celebrare per legem particularem loci interdicti, sed per legem Communem, celebrare in loco interdicto quocunque vetantem. Ad 3. D. Conf. sentiant onera, quæ potest imponere Magistratus loci. C. alia. N. Conf. Ad 4. Illa dicta habent rationem consilii, non præcepti: vel intelligenda sunt de casu, quo quis jam est fortitus Domicilium, aut quasi Domicilium: vel de casu, quo ex transgressione nasceretur scandalum.

Dico 5. Etiam vagi (qui nimirum nullibi habent Domicilium, aut quasi Domicilium) probabiliter non obligantur legibus particularibus locorum, ad quæ deveniunt, uti sunt quidam nundinatores, & circumforanei. Ratio est eadem, quæ fuit data de peregrinis, quia ex nullo capite sunt subditi. Sic etiam sentiunt cum & apud P. Wiestner hic n. 114. Less. & Laym. quamvis communior cum Sanchez dissentiat. Oppones 1. vagabundi hoc modo nullis tenerentur legibus humanis Civilibus; cum nulla detur lex Civilis Universalis; imò non baptizati etiam immunes essent à Legibus Ecclesiasticis Universalibus: ergo, si vagi non tenentur observare Leges particulares locorum, erunt omnino exleges, & exempti ab omni Lege humana; consequenter non satis gubernarentur; cum Leges Naturales & Divinæ non sufficiant ad gubernandos homines, quantum requirit salus tum Reipublicæ tum singulorum: ad quid enim alias

alias opus fuisset tot Leges humanas ponere?
2. Consuetudo potest dare jurisdictionem per
c. 4. de Arbitr. sed praxis & generalis consuetudo
habet, vagos puniri, si transgrediantur particu-
laria locorum statuta: ergo Magistratus lo-
corum habent jurisdictionem in vagos. R. Ad
1. Sufficit, quod tales vagi, si Christiani sint,
teneantur Legibus Ecclesiae Universalibus, &
iis particularium locorum statutis, quorum
transgressio affert scandalum, vel obest bono
publico loci, & quae pro solis forensibus latae
sunt, legibus, ad quas posteriores adstringun-
tur etiam vagi infideles: proinde non sunt om-
nino exempti à Legibus humanis; nec obsunt
Reipublicae, in qua morantur, nec suae salutis;
cum statuta particularia praecise respiciant bo-
num particulare locorum, adeoque eorum ob-
servatio vagis, ut peregrinis, necessaria non
sit. Ad 2. consuetudo puniendi vagos, ut existi-
mo, erit tantum circa transgressionem Legum
particularium, quae fit cum scandalo vel per-
turbatione Reipublicae &c.

§7 Dico 6. Clerici (idem est de Religiosis) ob-
ligantur vi directiva iis Legibus Civilibus, quae
immunitatem Ecclesiasticam non laedunt, nec
dedecent statum Ecclesiasticum; abstrahendo,
unde ista obligatio proveniat. Haunoldus tract.
proem. à n. 80. cum communi contra Navar.
Concil. 3. de Constitut. n. 4. concl. 3. Ratio, quia id
exigit communio membrorum & tranquillitas
Reipublicae, quae non posset subsistere, si una
pars Communitatis, quam faciunt Clerici &
Religiosi, cum altera, quam constituunt laici,
non conspiraret, ac iisdem colligaretur om-
nes Legibus. Dixi autem 1. quae non laedunt &c.
sed sunt de materia tam Ecclesiasticis quam lai-
cis communi, uti sunt Leges, quae formam prae-
scribunt contractibus, taxam ponunt merci-
bus, exportari frumenta prohibent &c. Quod
autem Clerici & Religiosi non teneantur Legi-
bus saecularium, immunitati vel statui suo iniu-
riosus, dictum supra n. 33. & decisum est in va-
riis Juribus, nempe c. 7. 10. h. t. c. 12. 18. de for.
compet. Trid. Sess. 25. c. 20. de Ref. Auth. Cassia C.
de SS. Eccl. Dixi 2. Abstrahendo, unde haec obli-
gatio proveniat, de quo lis est inter Auctores Ca-
tholicos: aliqui cum Soto vim obligandi Cle-
ricos directivam (quamvis non coactivam) tri-
buunt ipsis Legibus Civilibus; sed hoc non
placet, cum personae Ecclesiasticae à jurisdic-
tione saeculari sint omnino exemptae, ut dicitur de
foro compet. Alii cum Vasq. volunt hanc obli-
gationem provenire ex aequitate & decencia na-
turali. Alii cum Bellarm. & Suar. censent, eam
oriri ex voluntate, & approbatione saltem ta-
cita summi Pontificis, quam approbationem
videtur etiam exigere ipsa naturalis aequitas, &
Reipublicae quies. Quorum posteriorum opi-
niones & ego approbo. Unde si forte Clericus
transgrediatur talem legem à Magistratu sae-
culari latam, peccat quidem, conveniri tamen
non potest coram Iudice laico, etiam juxta So-
tum; quia talis conventio supponeret potesta-
tem etiam coactivam in Iudice laico.

§8 Dico 7. Religiosi exempti non ligantur legi-
bus Episcopalibus per se & regulariter. Com-

munis, & ratio est clara; quia nemo tenetur le-
gibus eorum, quibus non est subditus: sed Re-
ligiosi exempti non sunt subditi Episcopis Con-
firmatur: loca exempta à jurisdictione Episco-
pi aequiparantur locis extra diocesim sitis, ut
docent passim: sed leges Episcoporum non li-
gant extra dioceses illorum, per c. 2. h. t. in 6.
ergo. Dixi 1. Exempti; Alii enim, à jurisdic-
tione Episcopi non exempti, utique ejus subjacent
legibus. 2. per se; per accidens enim, si ex non
observatione forte oriretur scandalum, obliga-
ri possent. 3. Regulariter; quippe multi sunt ca-
sus, in quibus subsunt jurisdictioni Episcopo-
rum: cujusmodi casus 116. enumerat Chokier.
Specialiter autem Tridentinum Sess. 25. de Re-
gular. c. 12. § 13. Exemptos subiecit Episcopis
quoad observationem festorum, quoad proces-
siones publicas &c. ab his tamen Processioni-
bus Trid. excipit Carthusianos, & alios ad per-
petuam Clausuram obstrictos, & Gregorius
XIII. Religiosos Societatis JESU.

§. 6.

De Legibus odiosis: in specie de Legi-
bus Tributorum, de Lege Poenali, &
Lege Irritante.

Sciendum 1. Dissimulatis aliis divisionibus
Legis in Naturalem & Positivam, Divinam &
Humanam, Ecclesiasticam & Civilem, de qui-
bus supra in Prolegomenis, hic à nobis consi-
derari specialiter Divisionem Legis in odiosam
& favorabilem. Odiosa est, quae principaliter
tendit in alicujus onus vel poenam, intellige
onus distinctum ab obligatione servandi Le-
gem; alias omnis Lex deberet dici Odiosa. Fa-
vorabilis, quae principaliter spectat alicujus fa-
vorem, intellige distinctum à bono Commu-
nitatis, quod spectare debet omnis Lex. Odiosa
sub se duas principaliter species continet, Le-
gem Poenalem, & Legem Irritantem. Lex Poena-
lis est, cui adjicitur poena in transgressores: si
lex faciat praecise mentionem poenae absque eo,
quod aliquid praecipiat vel prohibeat, vocatur
pure poenalis, ut si dicat: qui exportaverit fru-
mentum, 50. florenis multabitur: si autem
praecipiat, vel prohibeat aliquid, atque simul in
transgressores statuatur poenam, dicitur poenalis
mixta: Sicut illa, quae aliquid praecipit simpli-
citer, vel prohibet sine adjectione poenae, appel-
latur mere praeciptions, aut mere prohibens. Altera
species Legis odiosae, nimirum Lex Irritans est,
quae actum aliquem irritat, h. e. invalidum red-
dit & nullum: quo pacto Conc. Trid. irritavit
Matrimonium, quod attentatur sine praesentia
Parochi & testium. Caterum cum ad Leges
odiosas pertineant etiam Leges tributorum &
vectigalium, praestat etiam de his aliquid memi-
nisse.

Sc. 2. Plurimum referre, num lex odiosa sit, 60
vel favorabilis; nam odiosa strictae interpreta-
tionis est, & restringi debet, quantum patitur
verborum proprietates. Favorabilis autem latae
interpretationis est, & extendi ac ampliari de-
bet, quantum fieri potest salva verborum si-
gnificatione. c. odia. 15. de R. J. in 6. Sic in favo-
rabilibus nomine Civium veniunt etiam Clerici,
& no-

& nomine Clericorum veniunt etiam Episcopi ac Religiosi: non item in odiosis. At quia in eadem Lege saepe concurrunt odium & favor, v. g. in cas. si quis suadente. 17. q. 4. ubi fertur excommunicatio latae sententiae in eos, qui manus violentas injiciunt Clericis, continetur lex favorabilis Clericis, sed simul odiosa percutientibus; ideo non levis est difficultas in discernendo, sitne lex odiosa, an favorabilis. Sanch. Covar. & alii dant hanc regulam, quam & ego probo: quando odium & favor Legis separari possunt, tum quatenus uni favet, favorabilis, & quatenus alterum premit, odiosa est dicenda. Si autem favor & odium inseparabiliter conne- xae sint, spectanda est intentio Legislatoris, & videndum, quid ille primario intendat: si principaliter intendat alicujus favorem, alterius vero odium secundario tantum, absolute & simpliciter habenda est lex pro favorabili; si- cut vicissim pro absolute odiosa, si principaliter alicujus onus. Haun. l. cit. n. 7. Peckius in c. 17. ut. Sic si Princeps alicui concessit Castrum, videtur etiam concessisse suppellectilem & res mobiles. l. 2. c. de bonis vacant. Sic privilegium dotis extenditur ad filios, & dignitas mariti ad uxorem, E contra restringi debet lex, si ex indi- cibus colligi possit, Legislatorem velle restringi: sic privilegia, quamvis videantur principaliter spectare favorem, tamen strictae interpretatio- nis sunt, quia vulnerant Jus Commune, quod Legislator tueri censendus est, quamdiu non aperte oppositum declarat. In dubio prae- sumendum est, Legem potius esse favorabilem, quia de Principe prae sumendum est potius be- neficium quam onus.

¶ Sc. 3. Irritationem dividi 1. ratione modi in directam & indirectam. Directe & explicitè irri- tatur actus aliquis, quando Lex illum expressis verbis vult irritum: cujusmodi clausulae irri- tantes sunt haec: irritus sit: non valeat: robur & firmitas non habeat: pro infecto habeatur: inuti- liter agat: locum non habeat: nullam obligationem inducat: non faciat suum: teneatur in conscientia resistere &c. Verbum, non posse, ambiguum est, an irritationem vel simplicem prohibitio- nem denotet: id proinde ex subjecta materia & circumstantiis desumendum videtur. Indire- cte seu implicitè irritatur actus quando lex cer- tam formam aut solennitatem in Actu vel Con- tractu servandam praescribit, licet de invalidi- tate illius nihil expresse dicat; sicut enim in Physicis forma (intellige substantialis) dat esse rei, pertinetque ad essentiam ejus intrinsecam, ita etiam in Moralibus, ita ut sine tali forma actus non subsistat. Ceterum non omnis forma & agendi ratio, à Legibus praescripta, semper est substantialis, sed quandoque accidentalis tantum, ut sunt denuntiationes contractui Ma- trimoniali praemittendae. Quare ut cognoscas, an substantialis vel accidentalis sit, hanc regu- lam ex DD. applica: quando lex alicui, qui pri- us non habuit potestatem agendi, eam confert sub certa ratione, conditione, modo; iste mo- dus spectat ad substantiam actus. Exemplum habes in c. 22. de Rescr. ubi irritus pronun- tiatur actus Delegati, nisi observet formam in dele-

gatione potestatis praescriptam. E contra quan- do lex alicui, qui jam antecederet habuit po- testatem agendi, praescribit & superaddit cer- tum modum & formam observandam, eam non pertinere ad substantiam, sed esse acciden- talem censebis: sic forma excommunicandi in scripto & apposita causa, uti praescribitur c. 1. de Sent. Excom. in 6. solum accidentalis est; quia Episcopi, quibus haec forma praescribitur, jam antecederet habent potestatem excommuni- candi. In dubio, ajunt, praesumi formam esse substantialem. 2. Dividitur ratione effectus in irritationem latam & ferendam seu qua vel ipso jure nullus declaratur actus, ita ut non indige- at rescissione, sententia, aut etiam declaratio- ne Judicis, uti est Matrimonium clandestinè initum: vel qua actus solum irritandus pronun- tiatur aut rescindendus per sententiam Judicis, uti contractus emptionis, in quo fraudatus est venditor ultra dimidium justipretii; quamvis antecederet ad sententiam Judicis subsistat. Hanc irritationem posteriorem indicant haec le- gum clausulae: irritetur: annulletur: rescindatur &c. quae tamen verba etiam irritationem ipso jure inductam denotare possunt in duplici ca- su, quando nempe respiciunt actum, qui semel validus rescindi amplius nequit, ut Matrimo- nium & Professio Religiosa, item quando ipsa executio actus est illicita & prohibita, v. g. usu- ra in pactum deducta, vel fornicatio; cum im- plicet, ut quis obligetur ad illicitum; conven- tio autem, quae non producit obligationem, eo ipso nulla est. 3. Dividitur ratione finis in Pœ- nalem & non Pœnalem. Pœnalis irritatio est, quando lex annullat actum in pœnam delicti: quo modo irritat Matrimonia per eadem con- jugis, vel per adulterium cum promissione Ma- trimonii procurata. t. t. de eo, qui duxit &c. con- tractus usurarios, collationem beneficii Simo- niacam. Non Pœnalis, quando lex irritat actus intuitu boni communis, vel certarum persona- rum: sic irritat Matrimonium clandestinum, si- de jussione uxoris pro marito, contractus pu- pillorum sine auctoritate Tutorum celebratos.

¶ Sc. 4. de praedictis legibus utilissimas aequè ac scitu dignissimas quaestiones moveri. 1. An- detur lex purè pœnalis. 2. Utrum lex pœnalis mixta obliget in conscientia ad actum à Lege intentum; quod enim omnis lex obliget in con- scientia saltem ad aliquid, nimirum ad pœnam subeundam, si ea infligatur, supra an. 37. di- ctum est. 3. An Leges tributorum & vectiga- lium obligent in foro conscientiae interno. 4. An irritatio pœnalis reddat actum invalidum ac nullarum virium ante sententiam Judicis, qua vel fiat vel declaretur nullus. 5. An id saltem fa- ciat irritatio non pœnalis. 6. An omnis actus à Lege prohibitus generaliter habendus sit et- iam pro irritato: seu an lex, aliquem actum pro- hibens, hoc ipso eundem irritet regulariter & per se, nisi nempe ex verbis vel circumstantiis colligi possit, prohibere tantum, & non irri- tare. 7. An actus vel contractus à Lege irritan- te non pœnali irritatus propter defectum so- lennitatis praescriptae etiam invalidus sit in foro conscientiae interno, ita ut, sicut civiliter & in foro

foro externo non parit actionem, neque pariat obligationem naturalem in foro interno & in conscientia, v. g. aais, qui propter defectum solennitatis præscriptæ electus est ad Prælaturam invalidè, vel alius, qui ex alienatione non solenni consecutus est rem ecclesiasticam illam vel hanc retinere possit in conscientia, saltem ante declarationem nullitatis.

63 Dico 1. Datur lex merè poenalis, seu talis, quæ obligat in conscientia ad poenam temporalem, non verò ad ipsum actum, quem lex intendit per poenam. Suar. l. 5. c. 4. n. 7. Sanch. Paulus Mezger. Tales defectus sunt Leges Militares, lex prohibens malefactori estrationem carceris &c. quæ quamvis minuantur graves poenas, in conscientia tamen ad omissionem horum actuum non obligare censentur. Ratio petitur ex voluntate Legislatoris utpote in cuius arbitrio est obligare vel ad actum & poenam simul, vel ad poenam tantum: ergo, si is non utitur verbis præceptivis, sed merè poenalibus, nec aliunde colligi clarè potest, eum velle obligare etiam ad actum, uti non desumitur in præfatis legibus rectè censetur obligare ad poenam tantum, & non simul ad ipsum actum. Oppones. Omnis poena supponit culpam, cum sit puniatio & vindicta culpæ: ergo. R. Supponit culpam vel Theologicam vel Politicam seu Civilem. C. semper Theologicam & in conscientia. N. Ant. 83 Conf. Dein iuste infligitur poena etiam sine culpa, ubi adest iusta causa alia infligendi. arg. c. 23. de R. 7. in 6. Dixi in assertione, ad poenam temporalem; si enim poena sit spiritualis, v. g. excommunicatio, suspensio &c. lex obligat etiam ad ipsum actum, vel omissionem, quia ejusmodi poenæ, ligantes immediatè animam, exiungunt præviam culpam coram DEO. Assertio procedit etiam de lege poenali mixta disjunctivè, h. e. quæ prohibet actum & minatur poenam sub disjunctione hoc modo: aut nemo evehat frumentum, aut, qui evehit, 50. florenis mulcabitur. At non de lege poenali conjunctivè mixta, quæ nimirum conjungit utrumque, prohibendo & actum & minando poenam, hoc modo: nemo deinceps frumentum evehat; qui autem evehit, 50. florenis amittat; de qua

64 Dico 2. Lex poenalis mixta obligat in conscientia ad actum ipsum, & simul ad poenam, nisi aliunde constet de mente Legislatoris. Suar. Palao, Haun. & alii passim contra Navar. in Manuali c. 23. à n. 55. Covar. & Valentiam, qui putant, nullam omnino legem poenalem obligare in conscientia, modò transgrediens paratus sit subire poenam à Judice impositam, aut legem non ex contemptu Superioris transgrediatur, aut transgressio non cedat in præjudicium Reipublicæ, vel in damnum alicujus tertii. Nostra sententia sic suadetur: Legislator humanus potest obligare in conscientia ad ipsum actum, quem intendit, vel ad ejus omissionem, ut nemo Catholicus facillè negaverit: ergo censendus est actu obligare, quando in lege mixta utitur verbis præceptivis vel prohibitoris. Nec obest, quòd adjiciat poenam; hanc enim non eo fine adjicere credendus est, ut obligationem ad actum vel omissionem actus, quam ipsa ver-

ba indicant, tollat vel mitiget, sed potius ut urgeat & exasperet. Addidi, nisi aliunde 83. cum ex voluntate Legislatoris unde unde manifestata pendeat vis legis. Signa autem, quòd obligare ad actum in conscientia non intendat, possunt esse 1. si non utatur verbis præceptivis, vel prohibitoris, sed indifferentibus; nam in dubio minor pars eligenda est, quæ removet obligationem: nisi poena adjecta foret valde gravis v. g. mortis, exilii, infamiæ; tam gravem enim poenam non apponeret, nisi seriò intenderet obligare ad ipsum actum. 2. ex materia & objecto legis; si enim materia secundum se sit prorsus indifferens, nec contra Jus Naturale aut Divinum, & finis legis obtineri satis possit citra obligationem in conscientia impositam, uti est v. g. ne quis noctu ambulet sine lumine: nequis ferat certum genus vestium, armorum &c. 3. ex consuetudine & praxi, quæ est optima legum interpretis: & ex hac probabiliter excusantur à peccato in conscientia, qui jactantur feram contra prohibitionem Principis, etiam sub gravi poena vetantis fericidium.

Oppones 1. Est sententia probabilis, quòd nulla lex poenalis obliget in conscientia ad ipsum actum: ergo est dubium, an obliget: ergo defecto non obligat; quia in dubio præferenda est pars benignior. 2. Legislator humanus imponendo poenam temporalem hoc ipso censeri debet nolle imponere poenam æternam, obligando in conscientia ad actum, quam posset simul imponere; qui enim unum exprimit, & alterum tacet, censetur excludere, quod tacet. arg. c. nōne de Præsumpt. R. ad 1. est probabilis extrinsecè seu ab auctoritate. C. intrinsecè, seu ex ratione & fundamento gravi, in quo demum fundatur vera probabilitas. N. Ant. Nulla certè apparet ratio prudens præsumendi, quòd legislator nolit obligare secundum naturam legis, per se semper ad actum ipsum à lege intentum in conscientia obligantis, nisi exprimat, vel aliunde constet, quòd ad solam poenam obligare velit. Ad 2. N. assertum: quod additur ex c. nōne, procedit de casu, quando id, quod tacetur, non inest per se: obligatio autem in conscientia ad actum, adeoque ad poenam æternam, legi inest per se: ergo.

Dico 3. Leges Tributorum, Vectigalium, & aliarum exactionum, si aliunde non constet, vel 65 saltem prudenter dubitetur de earum injustitia, obligant in conscientia, etiam si transgressoribus statuant poenas, adeoque licet sint leges poenales mixtæ. Sequitur ex assertione priore tanquam species ex genere, & ulterius probatur 1. ex Scriptura S. Reddite, quæ sunt Cæsaris, Cæsari, præcipit Christus Luc. 20. & Paulus: necessitate subdivi estote, non tantum propter iram, sed etiam propter conscientiam; ideo enim 83 tributa præstatis -- reddite ergo omnibus debita, cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal. Rom. 13. Prob. 2. Subditi tenentur dare alimenta Principi ex lege Naturæ: sed tributa pertinent ad alimenta & sustentationem Principis, & solum determinatio taxæ seu certæ quantitatis provenit à lege Positiva. Nobiscum sentit communis contra Angelum, Diaz, & Cardenas in Crisi

tr. i. Differt. 16. Dixi tamen r. si aliunde non constet de injustitia eorum (ut si constet, quod non applicentur ad necessitates publicas, sed ad luxum, vel ad usus non necessarios) iuste enim negatur, quod iniuste petitur. 2. vel prudenter dubitetur, an nempe ad sit sufficiens causa & publica necessitas imponendi tributa nova & insolita; hæc enim Auctoribus valde suspecta sunt: in tali dubio aliqui absolute excusant subditos, mihi tamen præplacet, quod monet Sylv. & Molina to. 3. d. 674. n. 7. 9. videlicet pœnitentes ad solvenda talia tributa adducendos esse, ne se periculo injustitiæ exponant; ferè sicut alias obligantur in dubio ad obedientiam Principi exhibendam: ubi tamen tributa jam negantur, non semper gravis peccati arguendos, neque ad restitutionem cogendos; cum in dubio melior sit conditio possidentis: & multi doceant non improbabiler, regulariter neque subditos teneri ad restitutionem jam defraudati tributum in conscientia ante sententiam Judicis, multò minus ad multatam, non solventibus tributis taxatam. Quoad extraneos & non subditos, à quibus pro transitu ab alieno Principe exiguntur pedagia & tributa, adhuc minor est obligatio. Rursus etiam subditos pauperes excusant multi à gabelis solvendis, quæ sunt impostæ rebus importatis vel exportatis, ad victum necessariis, & illos, qui tantum subinde defraudant; eò quod præsumant de benignitate Principum, non tanto rigore ab his personis eas exigentium. Præterea excusant illos, qui sine fraude vel mendacio dissimulant & non indicant merces; eo quod consuetudo fortè obtinuerit, pro illis rebus nihil solvendum esse in conscientia, pro quibus nihil petitur, quamvis per se obligatio esset eas sponte indicandi.

66. Dico 4. Si irritatio, seu le irritans est pœnalis, tunc actus legi contrarius regulariter non est irritus ante sententiam Judicis, vel annullantis, vel nullum declarantis. Ratio quia pœna ordinariè non incurritur ante sententiam Judicis. A Judice tamen talis actus rescindi potest; aut, si ipso Jure pronuntietur irritus, declarari tanquam nullus. Evitatur hæc irritatio pœnalis omni eo modo, quo evitantur aliæ pœnæ, nimirum per invincibilem ignorantiam, clarè probatam, vel per aliquam necessitatem, quæ culpam excludat; quia ubi nulla est culpa, vel non ostenditur fuisse, ibi locum non habet pœna; cum culpa sit causa pœnæ, & irritationis pœnalis. Sed quid, si quis legem prohibentem scivit, pœnam tamen irritationis ignoravit? R. quamvis in foro externo soleat juxta communem sententiam haberi actus pro nullo, eò quod sciens prohibitionem, quam transgreditur, jam reum se faciat pœnæ, cum sciat, omnem culpam esse dignam pœnæ, etiamsi specialem pœnam suo delicto decretam ignoret: nihilominus si lex irritationem principaliter statuat pro pœna, non improbabile iudico irritationem ab ignorante non incurri, v.g. impedimentum criminis dirimens Matrimonium ab eo, qui ignoravit suo delicto annexum esse hoc impedimentum; præsertim cum irritatio sit pœna quædam extraordinaria. Confer dicta n. 42.

Lib. I. R. P. Pichler.

& Haunold. tract. procem. n. 104. § m. Dixi, regulariter, si enim actus sit talis, qui semel validus irritari nequit per sententiam Judicis, ut Matrimonium & professio Religiosa, tunc utique non per sententiam primum rescindi debet vel declarari nullus, sed antecederet jam est habendus pro nullo.

Dico 5. Si irritatio non est pœnalis, tunc in-67 curritur ante sententiam Judicis saltem in foro externo. Seu actus, legi irritanti non pœnali contrarius, est nullus ipso Jure saltem in foro externo. Molina tr. 2. d. 468. n. 15. Covar. Bonac. & communiter alii, contra Sylv. Navar. Emman. Rodriq. to. 1. Regular. q. 27. art. 9. putantes, quod actus à lege irritati propter non servatam formam præscriptam, uti est alienatio rerum Ecclesiasticarum sine consensu Capitali & Superioris, per se sint validi, licet obnoxii rescissioni per sententiam, modò habeant ea, quæ Jure Naturali requiruntur. Sumitur ex c. 1. § 8. de his, quæ à Prelato. Clem. 1. § c. 1. de reb. Eccl. alien. in 6. Ratio est, quia lex humana potest tales actus omnino irritare: ergo censetur actu irritare ante omnem sententiam, quando utitur clausula irritante. Nec ignorantia legis prohibentis, multò minus ignorantia inducæ irritationis, impedit nullitatem actus, per c. 1. de Prob. quia ignorantia, quamvis possit impedire culpam & pœnam, non tamen impedire potest vim legis, volentis actum esse nullum. Sic invalidum est Matrimonium contractum cum consanguinea, etiamsi hoc impedimentum Juris fuerit ignoratum, Professio Religiosa ante 16. ætatis annum, licet putes, te honestè agere. Sed hic adverte, quod, si actus sit irritatus in favorem certæ personæ, is non censetur irritus, quando cedit in utilitatē talis personæ, per R. J. 61. in 6. ne, quod in alicujus favorem est introductum, in ejus dependium retorqueatur: sic valet contractus pupilli, si cedat in utilitatem pupilli, quamvis foret nullus, si cederet in illius damnum.

Dico 6. Probabile est, quod actus, à lege humana irritatus simpliciter, non hoc ipso irritus sit in foro interno, sed quod valeat & obligationem pariat in conscientia. Hæc assertio multos & magnos habet Adversarios, Vazq. Lug. Dicastill. Bonac. Dian. Azor. Haun. Cavarr. Gomez, Menoch. Arnoldum Rath, Engel hic à n. 54. & recentiores Juris-Consultos passim. Sed & habet insignes Patronos, nempe Molin. Less. Wading. & ex Juristis Innoc. in c. 42. de Elect. Panormit. in c. 1. b. t. Felin. Fachin. Mantica, Julium Clarum, Sichardum, Zæsium, Wiestner ad tit. de Elect. in n. 191. His multum accedunt Suar. Sanch. Palao de LL. d. 2. pu. 10. n. 5. 7. qui, quamvis doceant, actum, v.g. Testamentum debitis solemnitatibus destitutum, esse quidem nullum, in foro tamen conscientie non esse nullum existimant, nisi accedente sententia declaratoria Judicis; adeoque dicunt, nullitatem hanc in foro interno quoad effectum non dari, vel potius non stringere, antequam actus declaretur nullus à Judice. Probatur 1. negativè. Non apparet sufficiens ratio asserendi, actum etiam pro foro interno esse irritatum quem lex irritat simpliciter tantum: ergo. Confirmatur:

Lex irritans actum ipso Jure, est correctoria Juris Naturalis (hoc enim solo spectato actus foret validus in utroque foro) & odiosa: ergo si irritet actum simpliciter tantum, quin exprimat satis, quod velit irritare etiam in conscientia & pro foro interno, id non est asserendum; cum odia sint restringenda, & nulla obligatio asserenda, quæ nec ex Jure, nec ratione sufficienter probatur: atqui irritatio pro foro interno non satis probatur ex Jure, nec ex ratione. Prob. 2. ex regula Juris 57. in 6. ubi dicitur: *contra eum, qui legem dicere potuit apertius, interpretatio est facienda*: ergo, si Legislator simpliciter tantum irritet actum, nec satis declarat, utrum pro foro etiam interno irritet nec ne, intelligenda lex est de irritatione pro foro externo tantum: præsertim cum in obscuris minimum sit sequendum. reg. 30. in 6. hoc est, quod minus gravat, & minus obligat. Prob. 3. ex illis Juris textibus qui aliquos actus propter impedimentum Jure humano introductum irritantes addere solent clausulas, quibus insinuant irritationem etiam pro foro interno, v. g. dicendo: *etiam in foro animæ non suffragentur*. Vel: *absque alia declaratione*. Vel: *quod obtentum est, non valeat retineri*: ergo ubi lex tantum simpliciter irritat sine tali clausula denotante irritationem pro utroque foro, signum est, quod non pro utroque, sed pro externo tantum foro irritare intendat. Præsertim cum sæpe sufficiat ad finem Legis, modò actus pro externo foro sit nullus, & probato defectu vel impedimento Judex debeat pronuntiare actum nullum, etque omnem vim auferre; nam fateor, post Judicis sententiam declaratoriam nasci obligationem in foro etiam interno parendi. Confirmatur ex illis textibus, in quibus actus ipso Jure irritati dicuntur irritandi vel rescindendi: sic c. 8. de Consuet. & c. 40. de Elect. dicitur electio, quæ ipso Jure est irrita, cassari, reprobari: sed irritari, rescindi, cassari, reprobari supponit valorem actus: electio autem vel alius actus ipso Jure irritatus non habet valorem pro foro externo: ergo debet habere valorem pro foro interno, antequam reprobetur, cassetur, &c. ita ut electus ante cassationem possit Prælaturam retinere in conscientia.

Oppones 1. Quando Trid. irritat Matrimonium clandestinum, non addit clausulam, ex qua colligatur irritatio etiam pro foro interno, & tamen nemo negat, quod tale Matrimonium etiam irritum sit in foro interno: ergo, 2. Quando Jus resistit actui cum clausula irritante, ex tali actu nec naturalis obligatio oritur, seu nulla obligatio ne in conscientia quidem, ut colligitur ex l. non dubium §. C. de LL. ergo, quando Jus irritat simpliciter aliquem actum, irritat etiam pro foro interno. 3. Lex irritans actum reddit homines inhabiles ad eum ponendum, iisque potestatem adimit: sed actus gestus ab inhabili, & potestatem non habente, idem est ac actus non gestus: ergo nullam omnino obligationem, etiam in conscientia, parit, sicut actus non gestus. 32. ad 1. N. Conf. & paritatem; quia Tridentinum non modò irritat Matrimonium clandestinum, sed expressè reddit Christianos ad sic contrahendum inhabiles. S. 24. de

ref. Matr. c. 1, quod posterius non facit quodlibet Jus irritans aliquem actum, v. g. electionem laborantis impedimentò Juris humani, vel irritans alienationem rei Ecclesiasticæ immobilis sine solennitatibus. Deinde Matrimonium semel validum non potest irritari per sententiam utpote insolubile ex natura sua; e contra alii actus possunt per sententiam rescindi vel declarari nulli, etiam si ante sententiam in foro interno stringant. Ad 2. Dist. Ant. nec naturalis obligatio oritur, si sit irritatus pro utroque foro, vel sit actus ex natura sua irrefcindibilis, ut Matrimonium, vel Professio Religiosa. C. Ant. si tantum simpliciter irritatus, & actus ex se rescindibilis sit. N. Ant. & Conf. Ad 3. Dist. Maj. reddit homines inhabiles ad agendum, vel ipsis adimit potestatem agendi, quando id exprimit. C. Maj. quando non exprimit, sed simpliciter tantum irritat actum. N. Maj. Sicut, quando Jus prohibet actum, non hoc ipso semper eundem irritat, ita quando irritat, non semper per sonas reddit inhabiles ad agendum; siquidem

Dico 7. Quando Lex simpliciter prohibet aliquem actum, & non addit clausulam irritantem, actus legi contrarius non est irritus, sed tantum illicitus. Adeoque generaliter non omnia, quæ contra legem prohibentem fiunt, sunt irrita. Ita cum plerisque Theologis & cum Canonistis plurimis Felin. in c. 2. de Conflit. n. 5. Innoc. in c. si verè de sent. Excom. ac alii contra Baldum, & Legistas innumeros, item contra Panormit. ac alios, quos sequitur Robertus König ad hanc rubr. n. 26. ubi (quod non possum non mirari) fidenter dicit, communem esse sententiam, utroque Jure inutilia & pro infectis habenda esse, quæ simpliciter contra Jus fiunt; cum tamen plerique Theologi adveniant, ut etiam testatur P. Schmier de Jure Legalin. 169. cum eruditissimo Suar. qui l. 5. c. 25. n. 22. nostram assertionem putat esse communiter receptam, saltem sistendo in natura & verbis Legis prohibentis. Prob. 1. ex Jure Canonico facile, & vix non evidenter ex c. 16. de Regular. ubi Innoc. III. per modum jam certæ & generalis regulæ sic pronuntiat: *multa fieri prohibentur, quæ, si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem*. Sic prohibitum quidem & illicitum est Matrimonium, quod contrahitur cum voto simplici Castitatis (vel cum impedimento alio impediante) contrahitur tamen validè. c. un. de Voto in 6. c. 1. de eo, qui cognovit. Sic Matrimonium clandestinum ante Trid. erat graviter prohibitum, non tamen irritum & c. ergo, quando Jus prohibet aliquem actum simpliciter, & non addit clausulam irritantem, nec aliunde colligi potest, quod voluntatem agentis reddat inefficacem, vel personam ipsam inhabilem, vel vim obligandi auferat actui, & sic irritet, generaliter censendum est actum non irritare. Prob. 2. ex Jure Civili, quo tamen maxime nituntur Adversarii. L. 1. §. biduum ff. quando appellandum prohibetur quidem sententiæ prolatio sub conditione, valida tamen est prolata sub conditione; sic prohibita & illicita quidem est rem uni jam venditam vendere alteri; hæc tamen altera venditio, si accedat traditio rei venditæ, vali-

valida est, ut docet communis ex l. 15. ff. de R. V. Prob. 3. solidissime hoc modo: prohibere actum & irritare sunt effectus prorsus diversi, ut nemo negat, terminos intelligens: ergo Lex simpliciter prohibens non est Lex eo ipso irritans, cum isti duo effectus sint separabiles, uti evidenter vidimus in allatis exemplis. Prob. 4. Irritatio est specialiter odiosa, & repugnans naturæ actus, utpote qui de Jure Naturali est validus, ut suppono: ergo verbum prohibendi non debet extendi ad effectum irritandi, quem de se non significat, nec aliunde cognoscitur intentus à Legislatore. per c. 15. de R. J. in 6. Confirmatur 1. contra eum, qui legem dicere potuit apertius, est interpretatio faciendâ. c. 57. eod. ergo, si Legislator clarè non expressit irrationem, sicut potuisset, meritò sit interpretatio contra irrationem, etiam si illam intendisset Legislator. Confirm. 2. Irritatio, quæ incurritur propter Legem violatam, saltem aliquo modo poenalem, est poena: poena autem non incurritur ipso facto, nisi Lex id exprimat.

71. Oppones 1. Quæ contra Jus sunt, debent utique pro infectis haberi, ait reg. 64. in 6. Ergo generaliter, quæcunque prohibentur, etiam de Jure Canonico irrita sunt, nisi aliunde colligatur oppositum. 2. & principaliter ex l. non dubium §. C. de LL. ubi clarè asseritur, nullum pactum, conventionem, aut contractum valere, qui sit contra prohibitionem Legis. Et additur: quæ Leges fieri prohibentur, si fuerint facta, non solum inutilia, sed pro infectis etiam habeantur, licet Legislator fieri prohibuerit tantum, nec specialiter dixerit, inutile esse debere, quod factum est. Confirmatur ex l. 6. C. de Pactis, ibi: pacta, quæ contra Leges, Constitutionesque, vel contra bonos mores sunt, nullam vim haberi indubitatè juris est: ergo saltem de Jure Civili rectè traditur hæc regula generalis: omnis actus, qui sit contra Jus, hoc ipso est irritus, seu lex prohibens actum hoc ipso irritat eundem, nisi vel ex ipsa Lege, vel subiecta materia vel aliunde colligatur, Legem prohibere tantum, & non irritare simul. 3. Voluntas inferioris non potest esse efficax contra voluntatem Superioris, per c. veniens de Jurejur. vel contra voluntatem Juris, per c. 2. de testib. sed quando Jus simpliciter prohibet actum, resistit ipsi voluntati Superioris, & Jus non cooperatur actibus contra legem factis. 4. Ex actione peccaminosa non potest aliquis consequi fructum, vel effectum: sed actus, qui sunt contra Legem prohibentem, sunt peccaminosi. 5. Lex Ecclesiæ prohibens Matrimonia inter consanguineos eadem irritat, etiam si verba legis sonent solam prohibitionem: ergo & aliæ Leges prohibentes per se irritant. 6. Lex Naturalis prohibendo actum facit illum irritum: ergo & Leges Positivæ.

8. Ad 1. Dist. Ant. quæ sunt contra Jus irritans expressè, vel formam substantialem actibus præscribens, pro infectis haberi debent. C. Ant. quæ contra Jus prohibens. N. Ant. & Conf. Vel, pro infectis, h. e. infirmis, & quæ à Judice rescindenda sunt, vel declaranda tanquam nulla. C. Ant. id enim indicare videntur verba, pro infectis haberi. Pro ipso Jure invalidis ante om-

nem sententiam. N. Ant. & Conf. Ad 2. aliqui dicunt, tales actus, quos non expressè irritat lex, vel irritos esse ipso Jure non insinuat, esse quidem nullos eatenus, quatenus non oritur ex illis actio Civilis efficax, non tamen esse ita irritos, ut re ipsa non subsistant, & obligationem naturalem non pariant. P. Suarez c. 28. n. 9. ait, esse nullos, h. e. retractioni obnoxios, ita ut, postquam sententia lata fuerit contra valorem, censeantur nulli non tantum ab ipso puncto, in quo Judex pronuntiavit, sed etiam ut sententia retrahatur usque ad tempus, quo actus est celebratus: ante sententiam verò non esse irritos in effectu. Utraq; responsio est satis commoda. Addunt alii tertiam, & dicunt, dictas l. 5. & 6. intelligendas esse de pactis & contractibus super re inhonesta, v. g. de occidendo, adulterando &c. vel quibus præbatur ansa delinquendi, uti est pactum affirmativum de futura hæreditate, promissio de beneficio nondum vacante, pactum de usuris, quia hujusmodi actiones sunt propriæ & strictè contra Jus. Vel exaudiendas esse de personis, quibus Leges adimunt potestatem agendi, aut quas ad agendum reddunt inhabiles. Ad Confirmationem applica responsionem ad 1. vel etiam ad 2. datam, Ad 3. Dist. Min. resistit ei voluntas Superioris vel Jus, simpliciter prohibendo tantum, ut ponendo actum agat illicitè. C. Min. irritando, ita ut ponendo actum operetur invalidè. N. Min. Ad 4. N. Maj. validitas enim actus sæpe etiam juxta Adversarios oritur, etiam si actus sit illicitus: sic utique valet Matrimonium contractum ab eo, qui ligatur voto simplici Castitatis, consecratio hostiæ, vel absolutio à peccatis illicitè data &c. Imò DEUS ipse assistit valori talium actuum, etiam si non assistat malitiæ. Ad 5. Communis sensus Doctorum & Ecclesiæ praxis declarat satis mentem Legislatoris prohibentis Matrimonia inter consanguineos. Item satis clarè desumitur à contrario ex c. 4. de consang. quòd sit lex irritans. Ad 6. Jus Naturale, ut docent Suar. & Sanch. solum in duplici casu irritat actus, quos prohibet, videlicet 1. quando fiunt ab eo, qui caret potestate eos celebrandi, ut si quis donet rem non suam. 2. quando res & materia actus perpetuam continet malitiam & turpitudinem, ut si quis paciscatur de fornicatione committenda, de usuris sibi dandis &c. nam conventio & ex actio usurarum, earumque jam solutarum retentio semper manet illicita. Alii actus, quos prohibet Jus Naturale, facti tenent, stando in solo Jure Naturali.

§. 7.

De Interpretatione Legis, & Epikia.

Sciendum. Cum tota Legis obligatio pendat à mente & voluntate Legislatoris, hæc autem quandoque dubia sit, quousque se extendat, & an in hoc vel illo casu particulari Legislator obligare intendat, opus est subinde uti Interpretatione, seu declaratione Legis, & quandoque epikia, quæ species est interpretationis. Interpretatio est triplex: Authentica, Usualis, & Doctrinalis. Authentica habet vim Legis, si

F 3

rite

ritè publicetur. c. inter alia de sent. Excomm. fierique potest à solo Legislatore, vel ejus Successore, aut Superiore. Usualis fit per usum & consuetudinem, quæ dicitur optima Legum interpret. Doctrinalis fit à Doctores, & inferioribus Judicibus, imò à quolibet viro prudente & docto in tali materia. Ubi Doctores omnes conspirant, faciunt moralem certitudinem: ubi discrepant, probabilitatem. Hic sermo erit de ultima tantum interpretatione, & de Epikia, quæ latine *Æquitas* dicitur, & magis mentem quam verba Legislatoris attendens judicat, credibile non esse, quòd Legislatore in his circumstantiis obligare velit, licet casus aliis in verbis Legis comprehendatur. Tale Judicium ex æquo & bono attentis circumstantiis formare quandoque non tantum Judex potest, sed & alii homines prudentes.

73 Dico 1. Per interpretationem extendenda est lex ad casus similes, vel etiam graviores (modò latè & aliquo saltem modo significantur per verba Legis) si in iis reperitur eadem ratio. Ita teste P. Wiestner ad hanc Rubr. n. 135. multi graves DD. quæ ex l. 9. §. 2. ff. de Edendo, § l. 32. ff. ad l. Aquil. deduxerunt hoc axioma: ubi eadem est ratio, ibi debet esse eadem Juris dispositio: quippe ubi prorsus reperitur eadem ratio in aliis casibus vel personis similibus, quos & quas verba legis, saltem latius accepta, etiam significant, casus in Lege positus, vel persona, censetur poni per modum exempli potius, quam restrictionis ad hunc casum, vel ad hanc personam duntaxat. Sic juxta D. Georg. à Wiémont extendi potest. Novell. 115. ut filius, incestum committens cum matre, exheredari possit à patre, licet Novell. cit. loquatur explicitè tantum de incestu cum Noverca, & simul addat, ut præter 14. ibi adductas exheredandi causas nemini liceat ex alia lege ingratitude causas apponere; quia pugnat eadem ratio ingratitudinis erga patrem (quamvis non erga Rempublicam) in incestu cum Matre, quæ in incestu cum Noverca, & ex altera parte per Novercam in lata acceptione significatur etiam Mater. Dixi, si in iis reperitur eadem ratio, seu identitas Rationis, quæ bene distinguenda est à paritate vel similitudine rationis; nam identitas dicit omnimodam paritatem rationis absque formali discrimine in uno ac altero: econtra paritas rationis est tantum convenientia rationis secundum quid, & ex alia parte. Assertio regulariter non procedit in odiosis, ubi etiam propter identitatem vel majoritatem rationis non est facienda extensio ad casus vel personas non expressas, nisi detur correlatio inter illas, vel talis connexio, ut unum contineatur in altero tanquam pars in toto, vel alias sequeretur absurdum vel iniquitas in Lege. Videantur, quæ dicuntur ad tit. de Priv. § de V. S.

Quæres, quænam sint causæ extendendi vel restringendi Legem? R. 1. causæ extendendi sunt 1. generalis locutio Legislatoris. 2. materia favorabilis, circa quam versatur lex. 3. evitatio absurditatis, iniquitatis, inutilitatis in Lege, quæ sequeretur, nisi fieret extensio. 4. similitudo aliorum casuum. R. 2. Causæ restrin-

gendi sunt. 1. materia Legis odiosa, vel poenalis. 2. specialis ratio insinuata in Lege vel privilegio, quæ in aliis personis vel casibus non expressis non militat. 3. evitatio absurditatis &c. quæ sequeretur, nisi fieret restrictio. 4. cessatio causæ finalis immediatæ & adequatæ, quam spectabat Legislator.

Dico 2. Per interpretationem possunt qui-75 dem & debent Judices in judicando extendere Legem ad casus similes, ubi reperitur par ratio, seu paritas rationis; privatis tamen hominibus id regulariter non licet. Prior pars patet ex l. 10. 12. § 13. ff. de LL. Ubi redditur hæc ratio; quia non possunt omnes casus & articuli singillatim exprimi in legibus: ergo, cum Judices debeant omnes casus & causas decidere, debent à casu simili, qui exprimitur in Jure, vel à paritate rationis juvari, & extendere Legem posse ad casum, quem præ manibus habent. Concordat c. 3. h. 1. Unde natum est hoc axioma: casus similis expresso à Lege non censetur omisus. Posterior pars indè infertur, quia apud privatos homines non est illa necessitas, quæ apud Judices, legem extendendi ad casus similes: ergo inherere debent verbis Legislatoris, cum is potuerit velle de uno, non verò de altero casu, etiam simili disponere: nec ratio Legis est lex, ut habet commune pronuntiatum. Si tamen esset specialis causa extendendi, etiam privati extendere possent: talis causa reperitur 1. in correlativis, seu iis, quæ dicunt mutuam relationem ad invicem, ut maritus & uxor, sponsus & sponsa &c. videtur enim absurdum & iniquum non servare æqualitatem in correlativis, ac proinde ex l. fin. C. de indicta viduitate sumpsit DD. hoc axioma: quod est dispositum in uno correlativo, censetur etiam dispositum in alio. Hinc, quia Maritus lucratur dotem (propter adulterium uxoris c. 4. de donat. inter vir. & uxor. vicissim etiam uxor lucrabitur donationem propter nuptias propter adulterium viri. 2. in connexis, tali connexionem, ut unum subordinetur alteri, vel in altero contineatur velut pars in toto, aut imperfectum in perfecto, aut ut minus in majore: sic, cui conceditur facere Testamentum, conceditur etiam facere Codicillum. 3. quando alias sequeretur absurdum vel iniquitas in Lege, aut quando alias redderetur inutilis & sine effectu, nisi extenderetur lex: sic extendenda est lex, quæ prohibet usurariis condere Testamentum, etiam ad perfectionem Codicilli, & ad donationem mortis causâ, licet alias in odiosis non veniant nomine Testamenti. 4. in equiparatis à Jure, sed in ordine ad illa tantum, in quibus æquiparantur Minor & Ecclesia quoad restitutionem in integrum, & in aliis quibusdam, non verò in tempore ad præscriptionem contra eos requisito, quidquid à Jure statutum est de Minore circa restitutionem in integrum, observari & cum Ecclesia debet; nam Minor non gaudet privilegio 40. annorum, ad præscribendum contra Ecclesiam requisitorum, quo gaudet Ecclesia. Tres primæ causæ procedunt ferè etiam in Lege odiosa.

Dico 3. Per Epikiam licet restringitur om-76 nis lex (excepta irritante) modò adit justa causa

causa credendi, mentem Legislatoris non fuisse in his circumstantiis obligare. Sumitur ex l. 8. C. de iudic. ibi: placuit in omnibus rebus præcipue esse iustitiam æquitatisque, quam stricti juris rationem. Consonat reg. 90. ff. de R. J. in omnibus quidem, maxime tamen in iure, æquitas spectanda est. Ratio, quia, cum non possit Legislator omnia eventa prævidere, vel in lege sua omnes circumstantias casus ponere, oportet particulares casus relinquere prudenti iudicio & æquitati metientium, an hic & nunc obligare velit legislator. Dixi 1. modo iusta adijt causa; cuiusmodi foret, si lex in certis circumstantiis fieret nimis dura, vel irrationabilis, vel iniqua: sic Mortalium clausura non ita stringit, ut exortu incendii, vel ingruente hoste, non liceat illis fugere ad vitandum mortis periculum: sic lex jejunii obligare non censetur in casu gravis infirmitatis. Si dubium sit, an iusta sit causa præsumendi, legislatorem hic & nunc non obligare, interrogandus est, si commodè potest: lecus, si abiens sit, & commodè interrogari nequeat; tunc enim sufficit probabilis opinio ad excusationem, qua censet, eum hic & nunc non velle obligare. Dixi 2. omnis lex, nempe non tantum humana, sed etiam aliquæ Divinis & Naturalibus: sic Christus reprehendit Judæos, ita strictè observari Sabbathum volentes, ut ne quidem curationem infirmorum putarent eo die licitam: sic erravit Jephthæ, qui ob votum, quo promiserat DEO immolare, quod sibi domum revertenti primum occurrerit, iudicavit obligatione Naturali se teneri ad immolandum propriam filiam, quæ primum occurrerat: sic præceptum Divinum de integritate Confessionis limitatur in variis casibus: sic præceptum naturale non accipiendi alienum in extrema necessitate censetur non obligare &c. Imò etiam in contractibus & aliis negotiis sæpe locus est epikia; nam in contractibus bonæ fidei multa subintelligi censentur ex æquo & bono, de quibus tamen ne quidem cogitatum est à contrahentibus. Gl. in §. actionum 28. Infr. de action. Dixi 3. excepta irritante, hæc enim non recipit interpretationem ex æquo & bono; quia non attendit ad casus & rationes particulares, sed præcisè ad rationem communem & uniformitatem actuum. Hinc Matrimonium, etiam si obstem grassantem &c. haberi nequeat præsentia Parochi & testium, sine his tamen invalidè contrahi, putant plurimi.

§. 8.

De Modis, quibus cessat lex, præcipue de Dispensatione.

Sciendum, leges cessare dupliciter posse. 1. universaliter respectu omnium, ita ut neminem amplius ligent. 2. particulariter respectu alicujus personæ, vel certi status hominum. Universalis cessatio fit 1. irritatione, quando, qui legem tulit vel confirmare debet, statim initio eam non urget, sed vult, ut lex neminem obligare incipiat. 2. Abrogatione, quando lex obligandi vim, quam aliquando habuit, iterum amittit, nimirum vel per revocationem Superioris expressam, vel per legem contrariam, vel

per consuetudinem oppositam. Abrogationi vicina est Derogatio, per quam aufertur lex quoad aliquam sui partem respectu omnium, sicut per abrogationem tollitur tota respectu omnium. 3. cessante aliquo essentiali constitutivo legis, videlicet vel cessante fine, quem legislator intendit, vel materiâ legis mutatâ, ut si reddatur moraliter impossibilis, vel inhonesta. Particularis cessatio contingit potissimum duplici modo, nempe privilegio, quo unus vel plures eximuntur ab observatione legis stabiliter, & dispensatione, qua plerumque quoad unum tantum actum eximuntur, permanente interim lege quoad Communitatem in suo generali vigore. Hic de duplici tantum modo; nempe quo cessat lex ratione finis, & ratione dispensationis, agere juvat & sufficit. Per dispensationem intelligitur relaxatio legis, publica auctoritate facta pro aliquo particulari casu vel persona, manente interim aliorum obligatione. Suar. l. 6. c. 10.

Dico 1. Cessante fine legis intrinseco & adæquato respectu Communitatis cessat eo ipso lex. S. Thomas 1. 2. q. 90. a. 2. & cum hoc plerique alii. Ratio est clara ex definitione legis, ex qua constat, finem legis esse bonum seu utilitatem Communitatis: ergo hac utilitate cessante cessat aliquid essentialiale legis: ergo cessante fine legis non minùs cessat ipsa lex, quàm cessat homo cessante aliquo ejus constitutivo. Hæc de causa cessarunt leges Ceremoniales Veteris Testamenti, utpote quæ vel erant figuræ rerum futurarum, vel præscribebant certum DEI colendi ritum; proinde, postquam aderat ipsum figuratum, & DEUS alio modo se coli præcepit, cessare oportuit figuras, præcepta de victimis & holocaustis, legem Circumcisionis &c. Dixi autem 1. intrinseco; cessante enim fine solum extrinseco, qualis v. g. in lege jejunii est maceratio corporis, non cessat lex: quare tenentur observare legem jejunii etiam illi, qui jam habent subjectam spiritui carnem, eo quod honestas jejunii, qui finis intrinsecus est hujus legis, maneat. 2. adæquato; si autem finis partialis tantum cessaret, nempe in uno vel altero articulo legis, non desineret lex totaliter, bene tamen quoad illum articulum, quia juxta reg. 37. in 6. utile per inutile non debet vitari. 3. respectu Communitatis, vel majoris saltem partis illius: quare si lex est lata propter generale periculum, v. g. ne quis noctu ferat arma ad cavendas rixas, non cessat lex, etiam si hoc periculum rixarum non reperiat in Caio, homine prorsus pacifico: quapropter nec huic licebit noctu prodire cum armis.

Dico 2. Dispensare in lege sua non tantum potest potestate ordinaria legislator ipse, sed etiam ejus successor, quin & ejus in jurisdictione superior. De legislatore clarum est ex c. 1. de R. J. per quas enim causas aliquid nascitur, per easdem etiam dissolvitur, adeoque sicut in fieri, ita & in conservari lex à suo conditore dependet. De successore pariter liquet, quia reputatur eadem cum antecessoris, qui legem tulit, persona: nec antecessor præfigere successor legem perpetuam valet, in quam successor nihil possit; cum par in parem non habeat imperi-

um

um aut jurisdictionem. I. nam Magistratus. 4. ff. de recept. qui arbit. De superiore patet per se: sed debet esse superior in jurisdictione, quia sicut legem ferre supponit jurisdictionem pro foro externo, ita & dispensatio in lege: hinc Archiepiscopus extra actualem visitationem dispensare non potest cum subditis suorum suffraganeorum, sicut extra illam ferre in illos legem non potest, propter defectum jurisdictionis. Dixi, potestate ordinaria, ex quo inferitur, quod hi ipsi potestatem dispensandi delegare valeant etiam aliis se inferioribus. Unde colliges 1. Papam ordinaria potestate in quibusvis legibus Ecclesiasticis dispensare posse, quin & in legibus Apostolicis, quas nimirum Apostoli tulerunt tanquam Rectores & Prælati Ecclesiæ, uti est lex jejunii Quadragesimalis, jejunii Naturalis ante sumptionem Eucharistiæ, observatio- nis diei Dominicæ pro Sabbatho, de non ordi- nandis bigamis. Aliud est de legibus, quas non ipsi Apostoli condiderunt, sed præcisè promul- gârunt ex mandato Christi, eas constituentis. 2. Episcopum in legibus tum à se tum ab anteces- soribus, vel etiam à Synodo Diocesana latis; quia est superior talium Synodorum; nec infe- riores Prælati & Parochi in iis habent suffra- gium decisivum, sed merè consultivum. 3. Præ- latos Regulares tam immediatos, qui nimirum toti domui præsunt, quam mediatos, uti sunt Provinciales & Generales, cum suis Religio- sis exemptis; cum in eos habeant jurisdic- tionem quasi Episcopalem. Imò etiam Episcopi cum exemptis dispensant casu, quo Superior Religiosus dispensatione negat injustè, aut ad- iri nequit. Palao tr. 3. d. 6. de L.L. pu. 7. §. 4. 4. Episcopum cum vagis & peregrinis in lege Communi (& municipalis, si ea ligentur) quia in ordine ad hunc actum jurisdictionis, seu ad dispensationem possunt isti se subijcere Episco- po loci, ubi morantur. Cum peregrinis ta- men dispensandi potestas quoad vota, jura- menta, impedimenta, & irregularitates per se non competit Episcopo loci, ubi hospitantur, nisi accedat proprii peregrinorum Episcopi consensus præsumptus ex iustis causis; ita enim à S. Congreg. Card. declaratum esse ait idem Palao §. 2. in fine.

80 Dico 3. Inferior dispensare non potest in lege superioris, nisi vel expresse vel tacite ipsi concedatur specialiter. Communis contra Co- var. Sotum &c. Constat ex c. 16. de Majorit. ubi inferiori adimitur potestas relaxandi jura superioris. Adhuc clariùs negatur hæc potestas inferiori c. 15. de tempor. ord. §. c. 2. de Elect. in Clem. cum utique inferior nihil potestatis ha- beat in superioris voluntatem, à qua tamen to- ta vis legis existit. Dixi tamen, nisi ei concedatur specialiter. Sic juxta DD. Episcopo conceditur dispensare in lege Ecclesiastica communi. 1. si materia sit parva & modici momenti. 2. si du- bium sit, an res indigeat dispensatione. 3. si ur- geat dispensandi necessitas, ac periculum in mora sit; Papa verò difficulter adiri possit. 4. si in aliqua materia casus valde frequentes oc- currant, in quibus opus sit dispensatione: hinc praxis habet, ut Episcopi dispensent in jejuni-

niis, festis, aliisque Ecclesiæ præceptis, in quibus frequenter necessaria est dispensatio; quia prudenter præsumitur de voluntate Pontificis, quod noluerit subditis imponere tantum onus in casibus tam frequentibus recurrendi ad se pro dispensatione. 5. si consuetudo recepta in- dulgeat aliquid: & ex hac consuetudine dispen- sant etiam Parochi in observatione jejuniorum, & ad opera servilia diebus festis peragenda. 6. si in Jure dicatur indefinite, dispensari posse; tunc enim rectè creditur Episcopis esse data potestas dispensandi; quia aliàs illa verba essent super- flua; cum per se manifestum sit, Papam dispen- sare posse. Atque in his casibus inferiores dis- pensant ex potestate ordinaria, seu ratione mu- neris sui. AA. cum gl. in fin. de offic. Ordin. Ex po- testate autem delegata dispensant Episcopi in lege Papali 1. in omnibus irregularitatibus ac suspensionibus ex occulto delicto provenien- tibus, exceptis illis, quæ proveniunt ex homicidio voluntario, & aliis ad forum contentio- sum deductis. Trid. Sess. 24. c. 6. de Ref. 2. cum Diacono, qui irregularitatem incurrit atten- tando ducere Uxorem, per c. 1. qui Clerici vel voventes. 3. cum subditis suis in juramentis, & votis simplicibus non specialiter reservatis, per c. 1. de Voto; Vota autem specialiter reservata Pontifici sunt hæc 5. Religionis ingrediendæ, castitatis perfectæ, & triplicis peregrinationis, Romanæ, Jerosolymitanæ, Compostellanæ. 4. in urgentissima necessitate cum iis, qui non- dum plenam pubertatem adepti sunt, ad Ma- trimonium. c. 2. de despons. impub. Plures alios casus referunt DD. quos ego dissimulo, quia controversi sunt, & melior pars inægat in iis potestatem dispensandi Episcopis.

Oppones 1. in c. 29. de sent. Excomm. dicitur: quando Conditor Canonis absolutionem (ab ex- communicatione) sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi: ergo idem dicendum de dispensatione, nempe generaliter esse concessam, nisi eam sibi Super- ior specialiter reservet, & non generaliter ne- gatam. 2. Commune est axioma: quilibet Episcopus potest in sua diocesi, quod Papa in tota Eccle- sia: ergo quilibet Episcopus potest pro sua dio- cesi dispensare in Lege Pontificia. 3. Papa pot- est dispensare in Jure Naturali & Divino: ergo in lege Superioris: ergo & Episcopi in Lege Pontificis. Antec. patet ab inductione: sic Pa- pa dispensat in voto, cujus obligatio est Juris Naturalis & Divini: in Ministro Sacramento- rum, ut is possit esse simplex Sacerdos in Con- firmatione, item ut Sacerdos possit consecra- re sub una tantum specie &c. quæ sunt Juris Di- vini. 4. ad 1. N. Conf. & paritatem inter Abso- lutionem & Dispensationem: Absolutio à casibus, specialiter non reservatis, non est contra Jus, quia Jus nullibi eam prohibet genera- liter, sed potius absolute concedit, dum gene- raliter vult absolvi omnem rite dispositum tum à censuris tum à peccatis: econtra Dispensatio est contra Jus, utpote quod generaliter aufert inferiori potestatem dispensandi, uti probavi- mus. Ad 2. Episcopus omnia quidem in sua di- ocesi potest, quæ sunt præter Jus Commune & Leges

Leges Pontificias; imò nec ista omnia, quia nequit pro sua diocesi canonizare Sanctos, dispensare in Matrimonio Rato: neutiquam tamen illa potest, quæ sunt contra Jus commune, & Leges Pontificias. Ad 3. Quomodo possit dispensare Pontifex in Jure Naturali (& Divino) diximus in Prolegomenis n. 13. præsertim quoad vota, nimirum non directè, quasi faceret licitum homini non implere promissionem DEO factam, & non prius relaxatam, sed indirectè tantum, relaxando prius promissionem talem à voluntate humana positam, quam facultatem exercet nomine DEI, à quo accipit omnem potestatem necessariam ad rectam fidelium gubernationem, eorumque vincula omnia solvendi, quatenus exigit hæc gubernatio. Materia voti enim subiecta est potestati humane, sicut ipsa voluntas humana, à qua proficiscitur substantia voti. Igitur votum non obligat absolute, sed solum conditionatè, quantum nempe Superior voluerit voventem esse obligatum. Atque sic dispensatur non propriè & directè in Jure Naturali & Divino, utpote quod non est absolutum. Vid. Prolegom. d. n. 13. Adde, quod juxta multos Papa non propriè dispenset in votis, sed tantum impropriè, declarando, quod DEUS hic & nunc non accipiet votum, vel remittat obligationem. Quæ autem absolute sunt Juris Divini, nec præsupponunt exercitium liberum voluntatis humane, in illis negatur Papæ dispensandi potestas; eo quod nullus inferior habeat jurisdictionem in voluntatem Superiorem. Idem fortassis dicere voluit Legistæ, dum ad tit. de LL. respondere solent: Papam posse dispensare in Jure Divino relato, non verò absolute. Ad reliqua duo dico, Juris Divini tantum esse, quod Minister ordinarius Confirmationis sit Episcopus, non verò quod etiam extraordinarius, ut nobis declarat sensus Doctorum, & praxis Ecclesiæ. Quod Papa aliquando dispensaverit ad consecrandum sub una specie, negant permulti & præclari Auctores cū Suar. si tamen id probaretur, hæc ipsa dispensatio signum foret, quod consecratio utriusque speciei non esset Juris Divini.

Quæres, an Legislator, vel alius, cui concessa est potestas dispensandi in Lege Superioris, valeat dispensare secum ipso? R. cum communiore, potest, & quidem directè. Quoad Legislatorem, qui se ipsum eximit à Lege sua, non est propriè dicta dispensatio in nostris principis, qui tenemus, eum suis Legibus neque quoad vim directivam obligari. Quoad alios probatur exinde, quia DEUS, dans potestatem dispensandi in voto, v. g. vel Superior dans alicui privilegium vel jurisdictionem ad dispensandum, non præsumendus est velle talem facere deterioris conditionis, quam illius subditis, quibus eum dispensandi potestatem largitus est. Adde, quod dispensatio sit actus jurisdictionis voluntariæ, non contentiosæ, vel coactivæ: sed ad actum jurisdictionis voluntariæ non requiritur distinctio personarum, ut patet in largiente Indulgentias, quas & ipse largiens lucrari potest: saltem hæc distinctio non probatur esse necessaria. Oppones 1. Nemo potest seipsum ab-

Lib. I. R. P. Pichler.

solvere à censuris & poenis, quamvis polleat potestate absolvendi ab iis suis subditis; ergo. 2. Nemo secum ipso dispensare potest in irregularitate, etiam si Jus ipsi concedat in ea dispensare cū subditis suis; ergo. R. ad 1. N. Conf. & paritè; quia absolutio à censuris est quædam sententia judicialis, quam nemo in seipsum ferre potest, pertinetque ad jurisdictionem coactivam. Aliud itaque est absolvere, & aliud dispensare: à censuris propriè dictis non per dispensationem, sed per sententiam absolutoriam aliquis liberari debet. Ad 2. Si sermo sit de irregularitate à Jure lata. N. Ant.

Urgebis. Varia Juris exstant loca, in quibus prohibetur etiam jurisdictionis voluntariæ usus in se ipsum, scilicet c. 26. de Jure Patr. ubi Patronus Ecclesiæ prohibetur seipsum præsentare ad beneficium, item c. fin. de Instituit. ubi vetatur is, qui beneficium conferre potest, se ipsum instituere in illo, ex ea ratione, quod inter dantem & accipientem debeat esse distinctio personarum, & l. 1. ff. de Auth. & consensu Tutor. ubi tutor prohibetur contrahere cum pupillo, & pro regula ponitur, in rem suam tutorem autorem fieri non posse. R. Prima duo Jura versantur in materia ambitiosa, & tertium in materia fraudibus obnoxia ac damnis pupillorum, atque ideo non sunt trahenda ad materiam solius conscientie coram DEO, ubi nulum est periculum ambitionis, aut fraudis, ut contingit in dispensatione secum ipso. Interim tamen consultus est, ut talis Superior non directè & per se dispenset secum ipso, sed alteri, v. g. Confessario committat dispensationem quoad se, ne proprio amore excecatus in causa sua malè judicet.

Dico 4. Sine justa causa valide quidem, sed non licitè dispensat Legislator ipse. Prior pars videtur certa, si Legislator sciat, non adesse justam causam; quia legem omnino tollere potest per abrogationem etiam respectu Communis, utpote dependentem prorsus à sua voluntate: ergo à fortiori per dispensationem respectu unius vel alterius tantum. Si autè ignoret, causam justam non adesse, malè informatus à petente dispensationem, ista non valet; casu quo causa finalis & motiva (non mere impulsiva) non subsistit; quia defectus causæ, sine qua non dispensaretur, facit, ut consensus Superioris non detur. c. 8. 15. 19. de Rescr. cū errantis circa substantiam nullus sit consensus. l. 9. C. de J. & F. J. & nihil ita contrarium consensui ac error. l. 15. ff. de jurisd. Posterior pars probatur tum ex Trid. de reform. S. 25. c. 18. tum ex ratione; quia talis Legislator imprudenter abutitur sua potestate, committit aliquo modo acceptionem personarum, & dat ansam querelis, vel etiam contemnendi Legem, dum unum à Lege eximit sine causa, alios verò eadem premit. Unde tam petens, quam concedens dispensationem sine justa causa, peccat, & quidem graviter, si id faciat cum gravi aliorum detrimento vel scandalo: his verò seclusis tantum venialitè Palao d. 6. pu. 8. §. 1. n. 5.

Oppones 1. Obligatio Legis pendet à voluntate Legislatoris; ergo, sicut pro libitu eam po-

nerè;

nere, ita & tollere potest. 2. Potest Princeps alicui remittere tributa sine omni causa: ergo etiam Legislator obligationem Legis. 3. Petuntur sæpe à summo Pontifice dispensationes in gradibus consanguinitatis & affinitatis prohibitis sine ulla causa addita: ergo. 2. ad 1. pendet quidem, sed ita, ut prudenter procedat; alias & ferendo, & tollendo agit illicitè. Ad 2. Princeps, dum remittit tributum, habet se ut persona privata, qui autem dispensat in Lege, non se habet ut persona privata, sed ut publica, intendens bonum publicum. Ad 3. etiam si à petente non assignetur causa, Pontifex tamen non dispensat sine causa; cum pro causa succedat eleemosyna, v.g. quam copiosius forte donat dispensatus in sumptus publicos.

85 Dico 5. Sine causa iusta nec validè nec licitè dispensat inferior in Lege Superioris. Ratio; quia dispensans in Lege Superioris (v.g. Papa in Lege Divina, Episcopus in Lege communi Ecclesiastica) sine iusta causa, transgreditur limites potestatis sibi concessæ; cum prudenter credi nequeat, à Superiore datam fuisse potestatem dispensandi temerè & irrationabiliter: sed, qui transgreditur limites suæ potestatis, nihil agit & invalidè. per c. 22. de Rescriptis. 5. ff. Mandati, imò probabiliter peccat mortaliter, etiam secluso scandalo ac aliorum gravi detrimento; quia usurpat jurisdictionem sibi non concessam: ergo. Utrum verò invalida etiam sit dispensatio Inferioris, quæ quidem fit cum iusta causa, non tamen prius cognita à dispensante, dissident Auctores: Azor. & Bonac. negant esse validam, Suar. Sanch. & Laym. affirmant valere, quod videtur esse verisimilius. Si verò dispensans ex errore probabili putavit, adesse sufficientem causam, re ipsa tamen non adfuerit, censent plerique cum cit. Sanch. dispensationem valere; quia hæc rationabiliter fuit concessa: rationabiliter autem concedendi potestatem accepit.

86 Quæres, quænam censeantur esse causæ dispensandi iustæ? 2. in casibus particularibus arbitrio prudentium relinqui decidendum, attendita qualitate personæ, quacum dispensatur, & aliis circumstantiis. In genere enumerantur tres causæ, necessitas, pietas, utilitas: à quibusdam non immeritò additur gratitudo ob meritum in Ecclesiam, Rempublicam &c. item Misericordia ad succurrendum humanæ fragilitati, ut si quis parùm consideratè vovisset, aut difficulter servaret, quod promisit, quamquam hæc causæ referri possint ad tres priores. Si plures adsint causæ, quarum nulla sufficit seorsim, sufficere possunt omnes simul; quæ enim singula non valent, multa profunt. arg. c. 13. de probat. Non tamen requiritur causa tam urgens, quæ ostendat, mentem Legislatoris non fuisse in his circumstantiis obligare; quia tunc non opus esset dispensatione, sed episkia. In dubio, an adsit sufficiens causa dispensandi, Superior debet inclinare in partem benigniorem; hoc enim exigit suave regimen Ecclesiæ; & alias, si de sufficientia causa deberet constare certò, vix auderent anxii Superiores dispensare. Sylv. Sanch. Diana. Similiter si dubium sit, utrum casus aliquis egeat dispensatione, resolvere se aliquis

potest, quod non egeat, propter possessionem suæ libertatis.

Pro coronide nota, quamvis actualis dispensatio regulariter sit strictæ interpretationis, utpote exorbitans à Jure, & odiosa, cum dispensationes sint vulnera Legum; tamen ipsam facultatem dispensandi, præsertim ordinariam, & universaliter delegatam, amplæ interpretationis esse, utpote favorabilem; quia Juri communi non repugnat ex una, ex altera verò parte Bono communi necessaria est. Atque hinc potestas dispensandi in votis etiam extenditur ad juramenta pia, DEO facta. Rursus extenditur ad ea, in quibus eadem, vel major reperitur ratio: sic, qui potest dispensare in affinitate, etiam potest in publica honestate. Quod si autem potestas dispensandi delegata sit non universaliter, sed particulariter tantum cum una vel pluribus personis determinatis, non tam concessa videtur facultas dispensandi; quam actualis dispensatio sub conditione, si delegatus rem ita se habere compererit, ut est proposita in petitione, consequenter erit strictè interpretanda.

TITULUS III.

De Rescriptis.

SUMMARIUM.

1. 2. 3. 4. Rescriptum, quod subinde rationem Legis obtinet, accipi potest genericè & specificè, latè & strictè, secundum, præter; & contra Jus Commune, completè & quæ duas partes.
5. Definitur Rescriptum. Quomodo differat à viva vocis oraculo, Brevis Apostolico, Epistola Decretali &c.
6. Aliud est Rescriptum Gratie, aliud Justitiæ.
7. Differentiæ inter utrumque.
8. Variis modis vitari possunt Rescripta.
9. Nimirum si careant forma, & conditionibus debitis;
10. Vel Clausulis. Ubi de clausulis derogatoriis.
11. Si sit contra Jus aliquod, idque non exprimat Rescribens. Ubi de dieta Legali.
12. Si impetrentur per abusum.
13. Rescripta gratiæ subreptitiæ, etiam absque dolo, obtenta censentur vitiosa.
14. Item obtenta obreptitiæ. Rescripta verò Justitiæ, ob-vel subreptitiæ impetrata, sed sine dolo, non sunt irrita ipso Jure, sed tantum irritabilia.
15. Valent Rescripta, saltem Justitiæ, sub-vel obreptitiæ obtenta, saltem in forma communi, licet non fuissent concessa in ea forma & modo, si absuisset ob-vel subreptio.
16. 17. Si verò sub-vel obreptio contingat dolo, omne Rescriptum ipso Jure & totaliter est nullum, etiam si falsitas expressa, vel veritas suppressa, non fuerit causa finalis, sed impulsiva tantum.
18. Solus Princeps supremus concedit Rescripta.
19. Omnes regulariter obtinere possunt Rescripta.
20. 21. Quid exprimi debeat à petente Rescriptum tum ad lites tum ad beneficium.
22. Rescripta gratis præsentari possunt quocunque tempore.